

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 2 “Vaarbrud” (Original version)

SYMPHONY NO. 2 “Awakening of Spring” (Original version)

(1912-14)

BVN 53a

FOR SOPRAN SOLO OG ORKESTER

FOR SOPRANO SOLO AND ORCHESTRA

Tekst af

Text by

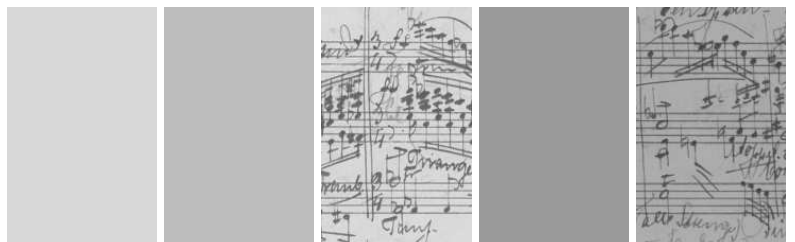
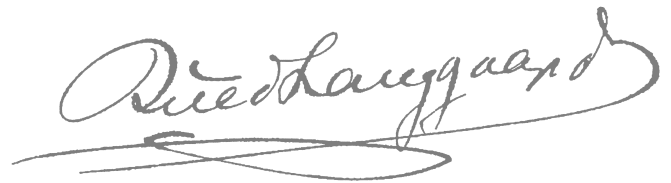
Emil Rittershaus

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Bendt Viinholt Nielsen

PARTITUR / SCORE

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 2 “Vaarbrud” (Original version)

SYMPHONY NO. 2 “Awakening of Spring” (Original version)

(1912-14)

BVN 53a

FOR SOPRAN SOLO OG ORKESTER
FOR SOPRANO SOLO AND ORCHESTRA

Tekst af

Text by

Emil Rittershaus

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Bendt Viinholt Nielsen

PARTITUR / SCORE

RUED LANGGAARD UDGAVERN
THE RUED LANGGAARD EDITION

EDITION WILHELM HANSEN

Rued Langgaard: Symfoni nr. 2 "Vaarbrud",
original version (BVN 53a)

Kritisk udgave ved Bendt Viinholt Nielsen

© 2002 by Edition SAMFUNDET, København

Copyright overført 2014 til Edition Wilhelm Hansen AS, København

Nærværende udgave publiceret 2020

BVN-numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction)*. Odense Universitetsforlag, 1991.

Originalversionen af symfoni nr. 2 er ikke optaget under et selvstændigt nummer i BVN-værkfortegnelsen, men er i forbindelse med udgivelsen blevet tildelt nummeret 53a.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven: Bendt Viinholt Nielsen.
Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Mike Cholewa.
Engelsk oversættelse: James Manley og Michael Chesnutt.
Layout: Hans Mathiasen.

Rued Langgaard Udgaven blev etableret i 2000 med støtte fra Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard-Fonden, Augustinus Fonden, Beckett-Fonden, Gangstedfonden og Carlsbergfondet.

Rued Langgaard Udgaven skylder alle tilskudsgivere tak for den velvilige støtte.

Rued Langgaard Udgaven
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmsgade 1A
1266 København K
Danmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3267-7
WH32244

Orkestermateriale til leje.
Desuden foreligger: Klaverpartitur (Sats III):
WH32244C (ISBN 978-87-598-8843-8)

Spilletid: ca. 38 minutter.

Rued Langgaard Udgaven publicerer også symfonien i dens omarbejdede version (BVN 53):
ISBN 978-87-598-3268-4 / WH32245

Rued Langgaard: Symphony No. 2 "Awakening of Spring",
original version (BVN 53a)

Critical edition by Bendt Viinholt Nielsen

© 2002 by Edition SAMFUNDET, Copenhagen

Copyright assigned 2014 to Edition Wilhelm Hansen AS, Copenhagen

The present edition published in 2020

BVN numbers refer to Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction)*. Odense Universitetsforlag, 1991.

The original version of Symphony No. 2 has not been given a separate number in the BVN catalogue, but in connection with the publication it has been furnished with the number 53a.

General editor of The Rued Langgaard Edition: Bendt Viinholt Nielsen.
Editorial assistant for the present publication: Mike Cholewa.
English translation: James Manley and Michael Chesnutt.
Layout: Hans Mathiasen.

The Rued Langgaard Edition was established in 2000 with the support of the Carlsberg Foundation.

This present publication was subsidised by the Langgaard Foundation, the Augustinus Foundation, the Beckett-Fonden, the Gangstedfonden and the Carlsberg Foundation.

The Rued Langgaard Edition would like to express its gratitude to the funds for their willing support.

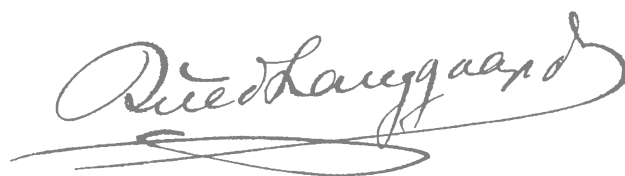
The Rued Langgaard Edition
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmsgade 1A
DK-1266 Copenhagen K
Denmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3267-7
WH32244

Orchestral material for hire.
Also available: Vocal score (Movement III):
WH32244C (ISBN 978-87-598-8843-8)

Duration: c 38 minutes.

The Rued Langgaard Edition also publishes the symphony in its revised version (BVN 53):
ISBN 978-87-598-3268-4 / WH32245

INDHOLD

OM UDGAVEN	5
OM "VAARBRUD"	7
EMIL RITTERSHAUS: LENZKLÄNGE	13
SOLO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	14
NOTE TIL DIRIGENTEN	14
SYMFONI NR. 2 "VAARBRUD"	
I. Allegro con anima	15
II. Lento religioso quasi adagio (♩ = 60)	95
III. Molto con moto (♩ = 80) (Med sopran solo)	113
KILDER OG KRITISK BERETNING	155

CONTENTS

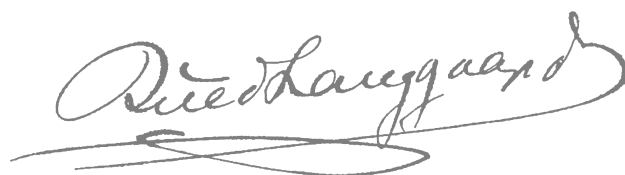
ABOUT THIS EDITION	5
ABOUT "AWAKENING OF SPRING"	7
EMIL RITTERSHAUS: LENZKLÄNGE	13
SOLO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	14
NOTE TO THE CONDUCTOR	14
SYMFONI NR. 2 "AWAKENING OF SPRING"	
I. Allegro con anima	15
II. Lento religioso quasi adagio (♩ = 60)	95
III. Molto con moto (♩ = 80) (With soprano solo)	113
SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY	155

FORKORTELSER

BVN	Bendt Viinholt Nielsen: <i>Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works. With an English Introduction.</i> Odense Universitetsforlag, 1991
CL	Constance Langgaard, komponistens hustru
EL	Emma Langgaard, komponistens mor
KB HS	Det Kongelige Bibliotek, København. Håndskriftsamlingen
RL	Rued Langgaard
RLS	Rued Langgaards Samling, Musikafdelingen, Det Kongelige Bibliotek, København
SL	Siegfried Langgaard, komponistens far
t.	takt

ABBREVIATIONS

b.	bar (bb. = bars)
BVN	Bendt Viinholt Nielsen: <i>Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works. With an English Introduction.</i> Odense Universitetsforlag, 1991
CL	Constance Langgaard, the composer's wife
EL	Emma Langgaard, the composer's mother
KB HS	The Royal Danish Library, Copenhagen. The Manuscript Collection
RL	Rued Langgaard
RLS	Rued Langgaard's Collection, Music Department, The Royal Danish Library, Copenhagen
SL	Siegfried Langgaard, the composer's father

OM UDGAVEN

Denne kritiske førsteudgave af symfoni nr. 2 er baseret på komponistens egenhændige manuskripter i Det Kongelige Bibliotek i København (Rued Langgaards Samling). Udgaven præsenterer værkets originale version i den form, hvori kompositionen forelå i 1920, efter at Langgaard havde foretaget visse korrektioner. Originalversionen opnåede syv opførelser i Danmark og Tyskland i årene 1914-1925, hvorefter Langgaard påbegyndte en revision, som i 1933 resulterede i et revideret og forkortet partitur i to satser. Den korte version førsteopførtes 1948 i Statsradiofonien og fra dette år og indtil retableringen af originalversionen i 2002 var det den eneste opførte og indspillede version af symfonien.

Udgavens hovedkilde er det oprindelige autografpartitur fra 1914 (RLS 11,4). Komponisten har i denne kilde, frem til 1920, foretaget en række korrektioner som tages til følge i udgaven, mens ændringer hidrørende fra revisionsfasen, som indledtes 1925, elimineres. Der ses endvidere bort fra tilføjelser med fremmed eller uidentificeret håndskrift. En følge af Langgaards sene revision blev, at den for udgaven relevante slutning af anden sats blev fjernet fra partituret og i dag foreligger som en separat manuskriptenhed (RLS 11,11c). Anden sats, takt 117-165 har dette manuskript som kilde. Partituret er for første sats' vedkommende ukomplet, idet to partiturblade mangler. Indholdet af disse, takterne 225-238 og 456-469, er rekonstrueret af udgiveren på grundlag af den foreliggende, ganske detaljerede skitse i particeform (RLS 11,5) samt et partiturfragment fra 1928 indeholdende sidstnævnte passage, dog i forkortet og revideret form (RLS 11,12, pag. 49-51). Enkelte detaljer, som findes i det nævnte partice og som skønnes oversat af Langgaard eller uhensigtsmæssigt udeladt i renskrivningsfasen, er redaktionelt tilføjet af udgiveren.

Partituret bringer kun den tyske sangtekst, som er den originalt komponerede tekst. Rolf Harboes fordanskning, der gengives nedenfor, blev brugt ved opførelser i 1914 og 1920, men i dag vil man uden tvivl altid vælge den originale tekst og kun benytte den danske oversættelse til orientering for publikum.

ABOUT THIS EDITION

This first edition of Symphony No. 2 is based on the composer's autograph manuscripts in the Royal Library in Copenhagen (Rued Langgaards Samling – RLS). The edition presents the original version of the work in the form it took in 1920 after Langgaard had made certain corrections. The original version was given seven performances in Denmark and Germany in the years 1914-1925, after which Langgaard began a revision which resulted in 1933 in a revised, abridged score in two movements. The short version was given its first performance in 1948 by the Danish Broadcasting Corporation, and from that year and until the restoration of the original version in 2002 this was the only version of the symphony performed and recorded.

The main source for the edition is the original autograph score of 1914 (RLS 11,4). The composer continued to make corrections in this score until 1920, and these are followed in this edition, while changes originating from the revision phase that began in 1925 have been eliminated. Additions in outside or unidentified hands have also been disregarded. One result of Langgaard's late revision was that the ending of the second movement relevant to this edition was removed from the score and today forms a separate manuscript unit (RLS 11,11c). The second movement, bars 117-165, have this manuscript as its source. In the case of the first movement, the score is incomplete, since two score folios are missing. Their content, bars 225-238 and 456-469, has been reconstructed by the editor on the basis of the available, highly detailed sketch in short score form (RLS 11,5) as well as a score fragment from 1928 which has the latter passage, but in a shortened and revised form (RLS 11,12, pp. 49-51). A few details found in the above-mentioned short score and considered to have been overlooked by Langgaard or inappropriately omitted in the fair-copying phase, have been added by the editor.

The score only features the German song text, which is the original text for the composition. Rolf Harboe's Danish version, reproduced below, was used in performances in 1914 and 1920, but today the original text would undoubtedly be selected for performance and the Danish text would be used as a guide for the audience.

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser og buer med brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinet er tilføjet af udgiveren, hvor sådanne mangler i kilderne, dvs. i sats 1, t. 1-63 og t. 227-474 samt i sats 2, t. 117-165. Passager, der gentages, er redaktionelt kompletteret (vice versa) og notationsmæssigt egaliseret; dette gælder til en vis grad også passager med parallelt musikalsk indhold, navnlig i første sats.

Der henvises i øvrigt til *Kilder og kritisk beretning* s. 155

The editor's additions and emendations are marked typographically in the score by square brackets and brokenline slurs and ties. Guiding accidentals in round brackets have also been inserted by the editor. Key signatures for clarinet have been added by the editor where they are missing in the sources, i.e. 1st movement bb. 1-63 and bb. 227-474 and 2nd movement bb. 117-165. Passages which are repeated have been completed by the editor (vice versa), and the notation has been made consistent; this also applies to a certain extent to passages with parallel musical content.

For further information see *Sources and critical commentary* p. 155.

OM “VAARBRUD”

Kompositionen blev ifølge et tidligt notat påbegyndt i marts 1912.¹ Så sent som i 1948 opgiver Langgaard dog januar 1912 som kompositionstidspunkt for tredje sats.² I juli 1912 omtaler komponistens far, Siegfried Langgaard symfonien under titlen *Vaarbrud* i et brev til sønnen,³ og alle tre satser forelå angiveligt samme år i førsteudkast under en eller anden form.⁴ Den tidligste foreliggende nodekilde omfatter to udaterede skitseblade, som efter håndskriften at dømme stammer fra 1912, og som indeholder stort set ugenkendelige udkast til passager i slutningen af første sats. Til tredje sats er bevaret en række skitser, der sandsynligvis går tilbage til medio 1912, og som vidner om det minutøse kompositionsarbejde, der lå forud for den første fuldstændige nedskrift af symfonien – et såkaldt partitel, hvor alle værkets stemmer er noteret på et reduceret antal nodesystemer, i dette tilfælde fra tre til seks. Particellet blev udarbejdet i løbet af sommeren og efteråret 1913. Tredje sats blev, som den første, afsluttet 3. juli 1913 under et sommerophold på “Rosengården” i Kyrkhult, Blekinge (Sverige). Anden sats fandt først sin form i september 1913; i skitsen er den sluttet 10. september. Og endelig blev skitsen til første sats udarbejdet med afslutningsdato 1. oktober 1913. Partiturrenskrivningen blev påbegyndt straks efter, og det smukt udfærdigede manuskript blev dateret 17. januar 1914 (efter første sats) og 5. marts 1914 (efter tredje sats). Symfonien var i sin urform disponeret i to dele, idet anden sats uden pause gik over i tredje sats.

Den 24. oktober 1914 daterede Rued Langgaard en, med moderen Emma Langgaards ord, “lille Forklaring eller Redegørelse i Ord som min Søn – paa Anmodning – satte over sin Symfonie No 2 for sine Venner”.⁵ Noten gengives her, men det skal understreges, at den ikke var tænkt til offentliggørelse i forbindelse med opførelser af værket, og at teksten må antages ikke at være dækkende for så vidt angår anden sats, der i

ABOUT “AWAKENING OF SPRING”

According to an early note the composition was begun in March 1912.¹ As late as 1948, though, Langgaard mentioned January 1912 as the composition date for the third movement.² In July 1912 the composer’s father Siegfried Langgaard mentioned the symphony under the title *Vaarbrud* (“Awakening of Spring”) in a letter to his son,³ and all three movements are said to have existed the same year in a first draft of some kind.⁴ The earliest extant music source consists of two undated sketch sheets which, judging from the handwriting, are from 1912, and which contain hardly recognizable drafts for passages at the end of the first movement. A number of sketches for the third movement have been preserved. They probably go back to mid-1912, and are evidence of the meticulous composition work that preceded the first complete written version of the symphony – a so-called short score where all the parts of the work are notated on a reduced number of staves, in this case from three to six. The short score was drawn up in the course of the summer and autumn of 1913. The third movement was the first to be finished, on 3 July 1913 during a summer stay at a place called “Rosengården” (The Rose Garden) in Kyrkhult, Blekinge (Sweden). The second movement only found its form in September 1913; in the sketch it is end-dated 10 September. And finally, the sketch for the first movement was drawn up with the end-date 1 October 1913. The fair-copying of the manuscript was begun immediately afterwards, and the beautifully executed manuscript was dated 17 January 1914 (after the first movement) and 5 March 1914 (after the third movement). In its earliest form the symphony was divided into two parts, since the second movement passed without a pause into the third one.

On 24 October 1914 Rued Langgaard, in his mother Emma Langgaard’s words, dated a “little explanation or account in words which my son – on being asked – put above his Symphony No. 2 for his friends”.⁵ The note is given here, but it should be emphasized that it was not intended for publication in connection with performances of the work, and that the text

1 “Komp. Marts 1912 – Sept 1913”, notat fra 1914 i RLs privatarkiv, KB HS, Tilg. 554, 4.

2 Datering på klaverpartitur til tredje sats (RLS 11,2).

3 Brev fra SL til RL, RLs privatarkiv, KB HS, Tilg. 554,7.

4 Ifølge værkliste fra primo 1916, RLs privatarkiv, KB HS, Tilg. 554,1.

5 EL i brev til Godtfred Skjerne 17.5.1915, Musikmuseet, København, Skjernes Samling; en afskrift af noten er vedlagt dette brev, mens originalen i RLs håndskrift findes i RLs privatarkiv, KB HS, Tilg. 554,4. RLs *Gleichnisz* er rettet til *Gleichnis*, og Rittershaus-citatet er bragt i overensstemmelse med digtets trykte form.

1 “Comp. March 1912 – Sept 1913”, note from 1914 in RLs private archive, The Royal Library, Copenhagen, KB HS, Tilg. 554, 4.

2 Dating on a vocal score of third movement (RLS 11,2).

3 Letter from SL to RL, RLs private archive, KB HS, Tilg. 554,7.

4 According to the list of works from the beginning of 1916, RLs private archive, KB HS, Tilg. 554,1.

5 EL in a letter to Godtfred Skjerne, 17 May 1915, The Music Museum, Copenhagen, The Skjerne Collection; a copy of the note is enclosed with this letter, while the original in RLs hand is in RLs private archive, KB HS, Tilg. 554,4. RLs *Gleichnisz* has been corrected to *Gleichnis*, and the Rittershaus quotation has been cited as in the printed form of the poem.

denne udgave præsenteres i en, i hvert fald for slutningens vedkommende, ændret form:

Vaarbrud.

Symphonie for Orkester No 2

'Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis' kunne næsten staa som Motto over Symph[onien].

Salige er de rene af Hjertet er vel Grundtonen i Adagioen – *thi de skulle se Gud* om ogsaa foreløbig kun i Lignelser:

Und ich glaub' das alte Märchen
daß die Lerchen hoch im Blau'n
unser'm Herrgott in den Himmel
und die schönen Engel schau'n ⁶

I *Allegro con anima*

Alles vergängliche - - dog dette kender Barnesjælen ikke, i barnlig Tro former den sig sin Verden uden for Tid og Skranke, – den første Knop i Livets Foraar. Udfra sin Ideekre[d]s besjæler Barnet sin Verden, og iler frem, frimodig, meddelsom –, hvor længe, hvor langt, det ved det ikke - - -

Alles ist nur ein Gleichnis

(Lento) Dog det er bunden i sin Naturs Erkendelse, fremmed og hjemløs staa det før eller senere og kan kun lytte til de stille Røster som aldrig forstummer, dem, som formede et Liv i barnlig Tro til den skønneste Lignelse.

II *Lento religioso quasi adagio.*

Og opgaar Støvet's Bønner, medens Svaret fra Oven stiger ned med himmelsk Røst, og Sorgen som blev nedlagt i vort Bryst naar til sin Tid den trofast er bevaret dybt fra vort Hjerte hæver sig som Lyst! ⁷

Stille lyttende til de indre Røster sidder Menneskesjælen ydmyg afventende og Haabet svinger sig op mod et Fredens Hjem.

(Con moto) Som en Bøn svinder det bort i Sommervindens Sus over Lande og Skove, som forklaret vender det tilbage – besvaret – i den milde Vind som kærtegner den hede Pande, medens Blikket taarefyldt smilende glider udover de dugfrie Enge i den svale Morgenstund hvor alt er stille - - - .

III (med Sopransolo)

Kun Lærkerne kvindre højt over Forgængelighedens Lande, og over dem, i Sommertaagerne søger Solens Lys og Kraft at bryde frem. Og Sommerdagen gryer – Sol og Varme spreder sig imod Middagstide, og Tanken følger Lærkerne som synes at forsvinde i den evigt blaaende Himmel. *Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis.*

Uropførelsen fandt sted i Dansk Koncert-Forenings regi i Odd Fellow-Palæets store sal den 17. november 1914. Dirigent var komponisten Louis Glass, der ved denne lejlighed debuterede som foreningens faste kapelmester. Med symfoni nr. 2 præsenteredes det københavnske publikum for første gang for et stort symfonisk arbejde af Langgaard. Det førte dog ikke til det gennembrud, den 21-årige komponist utvivlsomt havde forventet. Anmelderne hæftede sig ved Langgaards "skrivefærdighed" og

must be assumed not to apply fully to the second movement, which in this edition is presented in an altered form at least as regards the ending:

Awakening of Spring.

Symphony for Orchestra No. 2

'Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis' could almost stand as a motto above the Symph[ony].

Blessed are the pure of heart is probably the fundamental tone of the adagio – *for they shall see God* even if at present only in parables:

Und ich glaub' das alte Märchen
daß die Lerchen hoch im Blau'n
unser'm Herrgott in den Himmel
und die schönen Engel schau'n ⁶

I *Allegro con anima*

Alles vergängliche - - yet the soul of the child does not know this; in his childlike faith he forms his world outside time and boundaries, – the first budding of the spring of life. From his range of ideas the child animates his world, and hurries forward, forthright, communicative – how long, how far, he does not know - - -

Alles ist nur ein Gleichnis

(Lento) Yet that is the depth of the awareness of his nature; sooner or later he stands a stranger, homeless, and can only listen to the quiet voices that are never silent, those that shaped a life of childlike faith in the most beautiful parable.

II *Lento religioso quasi adagio.*

And the prayers of the dust rise up, while the answer from above descends with heavenly voice, and the sorrow that was planted in our breasts, when it has been kept faithfully until its time rises from the depths of our heart as joy! ⁷

Quietly listening to the inner voices, the human soul sits humbly waiting and hope leaps up to a home of peace. (Con moto) Like a prayer it fades away in the sighing of the summer wind over lands and forests; as if transfigured it returns – answered – in the gentle wind that caresses the hot brow, while the gaze tearfully smiling glides out over the dew-fresh meadows in the cool morning hour when all is still - - - .

III (with soprano solo)

Only the larks trill high above the lands of the perishable, and above them, in the summer mists, the power and light of the sun strive to break forth. And the summer's day dawns – sun and heat spread towards noontide and our thought follows the larks, which seem to disappear into the ever-bluer sky. *Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis.*

The first performance was held under the auspices of the society Dansk Koncertforening in the large hall of the Odd Fellow Palace on 17 November 1914. The conductor was the composer Louis Glass, who was on this occasion making his debut as the regular conductor for the society. With Symphony No. 2 the Copenhagen public was presented for the first time with a large symphonic work by Langgaard. However, this did not lead to the breakthrough the 21-year-old composer had undoubtedly expected. The reviewers made much of Langgaard's "proficiency" and his amazing control of the orchestral

⁶ Emil Rittershaus (1834-97), af teksten til tredje sats.

⁷ Frederik Paludan-Müller (1809-76) (if. EL).

⁶ Emil Rittershaus (1834-97), from the text for the third movement.

⁷ Frederik Paludan-Müller (1809-76) (according to EL).

hans forbløffende beherskelse af det orkestrale apparat, men den generelle holdning var, at kompositionen i alt for høj grad lænede sig op ad forbilleder som Gade, Wagner og Richard Strauss, og at værket storform var mislykket. "Det hele [kom] lidt hulter til bulter, næsten lidt hunde-hvalpet" skrev Charles Kjerulf i *Politiken* (18.11.1914), og Gustav Hetsch konkluderede i *Nationaltidende* (samme dag), at symfonien "var og blev et Misfoster!". Man fandt også, at Langgaard beredte sopransolisten Ellen Nørregård-Hansen utrolige vanskeligheder i finalen, og Hetsch fandt endog denne sats "uden Sammenhæng". Om selve udførelsen kan have påvirket anmeldernes syn på sagen, er vanskeligt at sige, men komponisten var stærkt utilfreds med Louis Glass' fortolkning. Emma Langgaard siger kort tid efter rent ud, at værket blev maltrakteret ved opførelsen.⁸

Allerede tidligt, måske endog inden uropførelsen, foretog Langgaard en ændring i anden sats. Når kronologien er klar, skyldes det lakuner i det bevarede partiturmateriale og det forhold, at en førstehåndskilde til viden om tidlige revisioner i værket, det oprindelige stemmesæt, er gået til grunde. Det fremgår dog af partituret, at der i to omgange er udskiftet sider i satsens mellemafsnit (t. 73-89). Skitserne rummer to forskellige udformninger af passagen mellem t. 80 og 90, og på et tidligt tidspunkt udskiftede Langgaard øjensynlig den først valgte version med den anden, dobbelt så lange version. Han indsatte endog to alternativer af den lange version i partituret og betegnede dem hhv. "I" (20 takter) og "II" (17 takter). Ifølge en skitse-datering vendte han dog allerede i september 1915 tilbage til den oprindelige løsning, som ikke siden blev ændret og derfor svarer til udgavens t. 81-89. Den udskilte passage betegnet "I" blev senere genbrugt, først i *Sfærernes Musik* (BVN 128) og derefter i en ny slutning på symfoniens andensats (jf. nedenfor).

Før genopførelsen af symfonien i 1917 blev anden sats skilt fra tredje sats. Hvorledes dette blev effektueret er uvist, da de oprindelige partitursider med slutningen af anden sats er forsvundet. Måske udelod Langgaard blot den 11 takter lange udklang på satsen, som ses i partiellet. Det stemmer i hvert fald overens med senere versioner af slutningen. De tidlige forandringer i værket omfatter endvidere enkelte rettelser og tilføjelser, som er indføjede i partituret med rødt blæk, først og fremmest en ændring af hornstemme 1-2 i første sats, t. 125-141, og de i udgaven anførte metronomtali i tredje sats.

Symfoniens anden opførelse fandt sted 7. december 1917, hvor Langgaard præsenterede værket som afsluttende programpunkt ved en koncert med egne kompositioner, han havde foranstaltet i Odd Fellow-Palæets store sal. Solisten var denne gang Mimi Klein og Langgaard dirigerede selv Københavns filharmoniske Orkester. I pressen meldes om et stort antal tilhørere, og publikumsmodtagelsen skal have været overordentlig positiv. Kritikernes holdning var dog i alt væsentligt uændret.

I 1919 eller snarere 1920 forud for den tredje opførelse, som fandt sted i Tivolis Koncertsal den 26. juni 1920 med Frederik Schnedler-Petersen som dirigent, foretog Langgaard nogle få rettelser, ligesom han antagelig ved samme lejlighed tilføjede triangel og bækkener i værket sidste 22 takter. Væsentligst var dog, at slutningen på anden sats blev omarbejdet. To partitur-

apparatus, but the general attitude was that the composition was far too reliant on models like Gade, Wagner and Richard Strauss, and that the overall form of the work was a failure. "It all [came] pell-mell, almost a little puppy-like", wrote Charles Kjerulf in *Politiken* (18 Nov. 1914), and Gustav Hetsch concluded in *Nationaltidende* (the same day) that the symphony "was and is misbegotten!". It was also thought that Langgaard had posed the soprano soloist Ellen Nørregård-Hansen incredible problems in the final movement, and Hetsch even considered this movement "incoherent". Whether the performance itself may have affected the critics' view of the matter is difficult to say, but the composer was greatly dissatisfied with Louis Glass's interpretation. Not long afterwards, Emma Langgaard said quite bluntly that the work was mishandled in the performance.⁸

Already at an early stage, perhaps even before the first performance, Langgaard made a change in the second movement. If the chronology is not clear it is because of lacunae in the preserved score material, and the fact that one first-hand source of knowledge of early revisions of the work, the original set of parts, has been lost. It is evident from the score, however, that on two occasions pages were replaced in the middle section of the movement (bb. 73-89). The sketches show two different forms of the passage between b. 80 and b. 90, and at an early stage Langgaard appears to have replaced the version selected first with the other – twice as long – version. He even inserted two alternative long versions in the score, calling them "I" (20 bars) and "II" (17 bars). According to a sketch dating, though, he returned as early as September 1915 to the original solution, which was not changed afterwards and therefore corresponds to this edition's bb. 81-89. The passage called "I" was later used again, first in *The Music of the Spheres* (BVN 128) and later in a new ending for the second movement of the symphony (cf. below).

Before the next performance of the symphony in 1917 the second movement was separated from the third. How this was dealt with we do not know, since the original score pages with the end of the second movement have been lost. Perhaps Langgaard simply left out the eleven-bar ending of the movement that can be seen in the short score. At any rate this accords with later versions of the ending. The early changes in the work also include a few corrections and additions made in the score in red ink, first and foremost a change in horn part 1 and 2 in the first movement, bb. 125-141, and the metronome markings cited in this edition in the third movement.

The second performance of the symphony was given on 7 December 1917, when Langgaard presented the work as the final piece in a concert of his own compositions that he had arranged in the large hall of the Odd Fellow Palace. The soloist this time was Mimi Klein and Langgaard himself conducted the Copenhagen Philharmonic Orchestra. The press reported that there was a large audience, and said that the reception of the piece had been extraordinarily positive. However, the attitude of the critics was in all essentials unchanged.

In 1919, or more likely in 1920 before the third performance, in the Tivoli Concert Hall on 26 June 1920 with Frederik Schnedler-Petersen conducting, Langgaard made a few corrections, and it was presumably on the same occasion that he added triangle and cymbals in the last 22 bars of the work. Most importantly, the end of the second movement was

8 EL til Godtfred Skjerne 6.5.1915, Musikmuseet, København, Skjernes Samling.

8 EL to Godtfred Skjerne, 6 May 1915, The Music Museum, Copenhagen, The Skjerne Collection.

blade (som nu er forsvundet) blev udskiftet med to nye blade, hvis indhold er identisk med udgavens t. 117-165. En markant del – t. 129-146 – var dog næsten uforandret hentet fra det ovenfor beskrevne mellemafsnit “I”, som tidligere en kort overgang havde været indlemmet i satsen. Den pågældende passage var i mellemtiden blevet inddraget i *Sfærernes Musik* (1916-18), hvor den optræder med få ændringer som t. (10)11 efter cfr. 17 til og med t. 8 efter cfr. 18 (i hovedorkestret). Selv om disse omtrent 18 takter var blevet til 1913-14 i en anden kontekst, falder de naturligt ind i den specielle klangverden i *Sfærernes Musik*. Det samme er ikke tilfældet i symfoni nr. 2, og Langgaards genindsættelse af passagen i anden sats (i øvrigt med en tilføjet harpestemme) må givetvis bero på en program-musikalsk idé. Måske et glimt af de kolde, lysende sfærer, som skal sætte satsens ellers gennemgående varme, religiøst meditative stemning i perspektiv? En noget anden association fik komponisten Alfred Toft, da han hørte opførelsen i Tivoli i 1920, hvilket fremgår af hans positive anmeldelse i *Berlingske Tidende* (27.6.1920):

Trods Paavirkning af nytysk Musik er dette friske Arbejde af et saa ungt Talent dog ægte dansk i sin Grundtone, ja bringer undertiden Tanken hen paa de milde Sommerklange, som vi elsker hos Niels W. Gade. Der er Vaarbrud og spirende Kraft i første Sats. Andel Del [...] bestaar hovedsagelig af drømmende Koralklange, der paa én Gang afbrydes af sære, hypermoderne Toner, der paa dette Sted virker saa overraskende, som Fauner og Satyrer vilde gøre i vor fredelige Bøgeskov. Sidste Sats med Sopransoloen er den betydeligste. Af fuldt Hjerte synger Langgaard her en begejstret Pris til Vaaren, eller rettere lader Sopranen synge den, og han kunde ikke faa nogen bedre fortolker end Fru Ellen Overgaard, hvis imponerende Sopran kastede Glans over dette meget høje og fordringsfulde Parti.

Med rettelserne i 1920 fik symfonien den form, hvori den her udgives, og som var gældende ved de fire sidste opførelser af originalversionen, som fandt sted i Tyskland og Østrig i årene 1921-25. Primus motor var dirigenten Hans Seeber-van der Floe, som ledede alle fire opførelser med Ellen Overgaard som solist under værkets tyske titel *Frühlingserwachen*.

Først var der tale om en “nordisk koncert” i Essen med det stedlige orkester den 26. oktober 1921. Komponisten overværede opførelsen, ligesom også dirigenten Max Fiedler, der i 1913 havde uropført Langgaards første symfoni i Berlin. Komponisten meddelte – i telegramform – lidt om prøveforløbet og publikumsmodtagelsen i Essen i det postkort, han dagen efter koncerten skrev hjem til sin mor:

Der var stor Begejstring – Maatte rejse mig efter Adagioen – spontant Bifald trods det at man ikke her klapper mellem Symfoniafdelinger. Sad ved siden af Fiedler som giver ‘Parolen’ ved at applaudere. Fru O[vergaard] var umulig – Jeg maatte ‘paa Knæ’ for hende – truede med ikke at vilde synge. ‘Jeg gjorde Orkestret skrupnervøs ved mine evige Bemærkninger fra Salen!’ – Man prøvede kun på mit – og hun kunde komme til (Grieg Sang) naar det behagede mig. Hun var et ‘Neben bei’. Jeg sendte Blomster – sang dog Sopransoloen ret uvenligt. Men Succes – Jeg [blev] 5 Gange fremkaldt.⁹

9 RLS privatarkiv, KB HS, Tilg. 554,8.

reworked. Two score folios (now lost) were replaced with two new folios whose content is identical to bb. 117-165. A significant section – bb. 129-146 – was however taken almost unchanged from the middle section “I” described above, which had earlier been included in the movement for a short period. In the meantime this passage had been incorporated in *The Music of the Spheres* (1916-18), where it appears with few changes as b. (10)11 after fig. 17 up to and including b. 8 after fig. 18 (in the main orchestra). Although these 18 bars or so had been written in 1913-14 in a different context, they fit naturally into the distinctive sound-world of *The Music of the Spheres*. The same is not the case in Symphony No. 2, and Langgaard’s reinsertion of the passage in the second movement (plus an added harp part) must certainly be based on some programmatic idea: perhaps a glimpse of the cold bright spheres meant to put the movements’s otherwise consistently warm, religiously meditative mood into perspective? The composer Alfred Toft had a rather different association when he heard the performance in Tivoli in 1920, as is evident from his positive review in *Berlingske Tidende* (27 June 1920):

Despite an influence from the New German School, this fresh work from such a young talent is genuinely Danish in its fundamental tone; indeed sometimes it recalls the gentle summer sounds we love in Niels W. Gade. There is an awakening spring and budding power in the first movement. The second section [...] consists mainly of dreaming choral sounds, interrupted all of a sudden by strange hypermodern tones which at this point have as surprising an effect as fauns and satyrs would have in our peaceful beech forest. The last movement with the soprano solo is the most significant. With all his heart Langgaard here sings an enthusiastic paean to spring, or rather lets the soprano sing it, and he could have no better interpreter than Mrs Ellen Overgaard, whose impressive soprano lent extra lustre to this very high and challenging part.

With the corrections in 1920 the symphony acquired the form in which it is published here, and which was used for the last four performances of the original version, in Germany and Austria in the years 1921-25. The prime mover in this was the conductor Hans Seeber-van der Floe, who conducted all four performances with Ellen Overgaard as soloist under the German title of the work, *Frühlingserwachen*.

First came a “Nordic concert” in Essen with the local orchestra on 26 October 1921. The composer attended the performance, as did the conductor Max Fiedler, who had premiered Langgaard’s First Symphony in Berlin in 1913. The composer wrote a little – in telegram form – about the rehearsal process, and about the audience reception in Essen, in the postcard he sent home to his mother the day after the concert:

There was great enthusiasm – Had to stand up after the adagio – spontaneous applause despite the fact that here people do not clap *between* sections of a symphony. Sat beside Fiedler, who gave the ‘cue’ by applauding. Mrs O[vergaard] was impossible – I had to ‘get down on my knees’ to her – threatened not to sing. ‘I made the orchestra terribly nervous with my eternal remarks from the floor!’ – They only rehearsed my work – and she could get to (the Grieg song) whenever it pleased me. She was a ‘Neben bei’. I sent flowers – sang the soprano solo rather unkindly, though. But success – I [took] 5 calls.⁹

9 RLS private archive, KB HS, Tilg. 554,8.

I *Neue Musik-Zeitung* anfører Ludwig Riemann i en ganske kort omtale af koncerten, at den havde fortjent et større publikum, idet de opførte værker af Tor Aulin og Langgaard greb tilhørerne med deres atmosfære af "forfriskende bjergluft og drømmende fjordstemning" (årg. 43, 1922, hæfte 6, s. 94).

Dernæst blev symfonien opført i Berlin ved Langgaards præsentationskoncert med Blüthner-orkestret den 10. maj 1922, hvor hovednummeret var *Sfærernes Musik* (anden opførelse). Koncerten fandt sted i Singakademie under den danske dronning Alexandrines protektion. Kritikerne koncentrerede deres opmærksomhed om *Sfærernes Musik* og bragte kun korte kommentarer om symfonien, som fx Dr. Heinz Pringsheims præcise karakteristik i *Allgemeine Musik-Zeitung* (årg. 49, 19.5.1922; s. 423):

Aus der Sinfonie spricht noch die naive, ungebrochene Freude am Wohlklang, am reinen, glänzenden A-dur-Akkord, an feurig-jublenden Wagnerischen Streicherfiguren und an himmlischen Längen.

Ti dage senere, den 20. maj 1922, kom værket op i Grosser Musikvereins-Saal i Wien med Wienersymfonikerne ved endnu en "nordisk orkesterkoncert", som indledtes med værker af Sibelius og Grieg. Efter pausen fulgte en ren Langgaardafdeling med *Symfonisk Festspil* (BVN 166) og symfoni nr. 2. Komponisten overværede koncerten. Og endelig bragte Hans Seeber-van der Floe symfonien til opførelse ved en radiokoncert med udelukkende danske værker i Süddeutscher Rundfunk den 3. april 1925. Ved denne lejlighed opførte det sydtyske radioorkester også værker af J.L. Emborg, Fini Henriques, Carl Nielsen og Kuhlau.

Hermed er historien om den foreliggende, oprindelige version af symfonien for så vidt slut. I 1925 løb Langgaard ind i en krisepræget periode, hvor han følte trang til at reflektere over sin hidtidige produktion og i konsekvens heraf foretog revisioner og forkortelser. Selv om symfoni nr. 2 reelt var hans mest succesfulde og hyppigst opførte større værk, fik det ikke lov til at ligge. I partiturrenskriften fra 1914 blev der nu (1925-26) indført spring og rettelser, og Langgaard gennemførte en væsentlig formændring, idet anden sats, med en ny slutning (den fjerde), blev indsat som et afsnit i første sats efter t. 148 og med efterfølgende overspringelse af t. 149-177. Denne radikale ændring synes at være opgivet igen, da Langgaard i sommeren 1926 udarbejdede det andet partitur til værket (RLS 11,3). Revisionsarbejdet blev herefter videreført med udgangspunkt i dette nye manuskript, mens det oprindelige partitur blev efterladt i den nævnte omredigerede form. Revisionsperioden sluttede først i 1933, hvorefter et tredje partitur blev udfærdiget (RLS 11,1). Førsteopførelsen af den endelige version fandt sted som studieopførelse i Statsradiofonien under Launy Grøndahls ledelse og med Inger Lis Hassing som solist den 21. maj 1948.

Symfonien er i den endelige redaktion først og fremmest karakteriseret ved at være betydelig kortere end originalversionen. Kun første halvdel af den oprindelige førstesats er således bevaret, svarende til nærværende udgaves t. 1-218. Første og anden sats er endvidere hægtet sammen til én sats ved hjælp af en tilføjet, 11 takter lang overledning. Forkortelsen kom til at betyde, at symfoniens åbnings- og hovedtema ikke på noget

In *Neue Musik-Zeitung*, Ludwig Riemann wrote in a very short report on the concert that it had deserved a larger audience, since the works performed, by Tor Aulin and Langgaard, moved the listeners with their atmosphere of "refreshing mountain air and their dreamy mood of the fjords" (Vol. 43, 1922, Fascicle 6, p. 94).

After this the symphony was performed in Berlin in Langgaard's presentation concert with the Blüthner Orchestra on 10 May 1922, where the main item was *The Music of the Spheres* (second performance). The concert was held at the Singakademie under the patronage of the Danish Queen Alexandrine. The critics concentrated their attention on *The Music of the Spheres* and only offered brief comments on the symphony, such as Dr. Heinz Pringsheim's precise characterization in *Allgemeine Musik-Zeitung* (Vol. 49, 19 May 1922; p. 423):

Aus der Sinfonie spricht noch die naive, ungebrochene Freude am Wohlklang, am reinen, glänzenden A-dur-Akkord, an feurig-jublenden Wagnerischen Streicherfiguren und an himmlischen Längen.

Ten days later, on 20 May 1922, the work was on the programme in the Grosser Musikvereins-Saal in Vienna with the Vienna Symphony Orchestra in yet another "Nordic orchestral concert", which began with works by Sibelius and Grieg. After the interlude came an all-Langgaard section with *Symfonisk Festspil* (BVN 166) and Symphony No. 2. The composer attended the concert. And finally Hans Seeber-van der Floe performed the symphony in a radio concert consisting exclusively of Danish works for Süddeutscher Rundfunk on 3 April 1925. On this occasion the South German Radio Orchestra also performed works by J.L. Emborg, Fini Henriques, Carl Nielsen and Friedrich Kuhlau.

And that in fact ends the history of the present original version of the symphony. In 1925 Langgaard entered a period of crisis when he felt a need to reflect over his previous oeuvre and as a consequence to carry out revisions and abridgements. Although Symphony No. 2 was in reality his most successful and most frequently performed major work, it was not allowed to lie untouched. In the score fair copy of 1914 he now (1925-26) made cuts and corrections, and gave it a substantial formal makeover, inasmuch as the second movement, with a new ending (the fourth), was inserted as a section in the first movement after b. 148 and with a subsequent omission of bb. 149-177. This radical change seems to have been abandoned again when Langgaard, in the summer of 1926 drew up the second score for the work (RLS 11,3). The revision work was then continued on the basis of this new manuscript, while the original score was left in the abovementioned edited form. The revision period only ended in 1933, after which a third score was drawn up (RLS 11,1). The first performance of the final version was a studio performance at the Danish Broadcasting Corporation under the baton of Launy Grøndahl, with Inger Lis Hassing as soloist, on 21 May 1948.

The symphony in the final version is first and foremost considerably shorter than the original version. Only the first half of the original first movement has thus been retained, corresponding to the present edition's bb. 1-218. The first and second movement have furthermore been joined in one movement by means of an added 11-bar bridging passage. The abridgement came to mean that the opening first subject of

tidspunkt bliver gentaget – en svaghed. Langgaard søgte at råde bod på ved at indlægge nogle ‘reminiscenser’ af temaets begyndelse i den afsluttende vokale sats.

Det har været Langgaards intention, at denne korte version skulle erstatte symfoniens oprindelige version. Det er derfor kun den sene version, som er tildelt et selvstændigt nummer (BVN 53) i værkfortegnelsen *Rued Langgaards Kompositioner*. I forbindelse med den foreliggende genskabelse af originalversionen har udgiveren, for at undgå forveksling, fundet det praktisk at forsyne udgaven her med nummeret BVN 53a. Den omarbejdede version bibeholder hovednummeret BVN 53 i overensstemmelse med værkfortegnelsens principper.

Den her foreliggende udgave blev præsenteret for første gang i Odense Koncerthus den 12. december 2002 med sopranen Ann Petersen og Odense Symfoniorkester, dirigeret af Paul Mann.

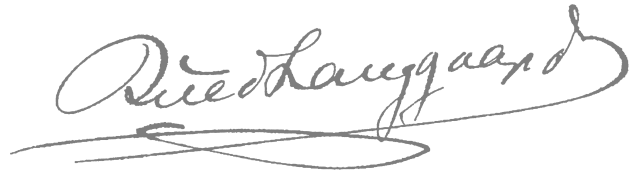
Bendt Viinholt Nielsen, 2002

the symphony is at no point repeated – a weakness Langgaard tried to remedy by interpolating some ‘reminiscences’ of the beginning of the theme in the concluding vocal movement.

It was Langgaard’s intention that this short version should replace the symphony’s original version. It is therefore only the late version that has been assigned an independent entry (BVN 53) in the list of works *Rued Langgaard’s Compositions*. In connection with the present recreation of the original version, the editor has, in order to avoid confusion, found it practical to provide the edition here with the number BVN 53a. The revised version retains the main number BVN 53 in accordance with the work catalogue principles.

The score in the present edition was given its first performance in the Odense Concert Hall on 12 December 2002 with the soprano Ann Petersen and the Odense Symphony Orchestra conducted by Paul Mann.

Bendt Viinholt Nielsen, 2002

EMIL RITTERSHAUS (1834-97): LENZKLÄNGE

I.

Hör' ich rings die Lerchen singen,
Wenn so mild die Sonne scheint,
Ist es mir, als hätt' ich nimmer
Tränen auf der Welt geweint,

Und ich glaub' das alte Märchen,
Daß die Lerchen hoch im Blau'n
Unserm Herrgott in den Himmel
Und die schönen Engel schau'n!

II.

Schau, die Birken und die Buchen
Tragen schon ihr Sonntagskleid,
Denn der Sonntag für die Erde
Ist die liebe Frühlingszeit.

Hundertstimmig singt und klingt es
Durch die Felder, durch den Hag:
„Sei gegrüßt nach kalten Tagen,
Sei gegrüßt, du Sonnentag!“

Weißer Glöcklein auf der Wiese
Läuteten den Sonntag an;
Duft'ge Blumen haben ihre
Schönen Augen aufgetan.

In des Windes leisem Rauschen
Tönt's wie ferner Orgelschall,
Und die allerschönste Predigt
Hält im Wald die Nachtigall.

--

Freu' dich, Herz, im Sonnenglanz –
O, laß die volle Lenzespracht
Durch deiner Seele Tiefen schweben!

I.

Naar jeg hører Lærker synge,
mens de stiger højt og let,
er det mig som om jeg aldrig
havde Sorgens Taarer grædt;

og jeg tror det gamle Sagn, at
Lærken højt i Luftens blaa
kan til Himlen og vor Herre
og de skønne Engle naa!

II.

Se, hvor Birken nu og Bøgen
pynter sig i Søndagsdragt,
thi det er jo Jordens Søndag
nu i Vaarens unge Pragt.

Hundredstemmig Fuglesangen
klinger under Skovens Tag,
vær velsignet efter Mørket
nu du fagre Solskinsdag!

Klokkeblomster over Vangen
– hvide Klokker –
festligt ringer Søndag ind,
fine Blomsters glade Øjne
titter frem i Solens Skin,

og i Vindens Susen toner
som et Orgel Skovens Sal,
mens en dejlig Præken holdes
af den lille Nattergal.

--

Fryd dig, Sjæl, i Solens Glans –
o, lad den fulde Foraarspragt
igennem Sjælens Dybde svæve!

Dansk gendigtning ved Rolf Harboe (1860-1938)

Kilde: Koncertprogrammer 17. nov. 1914 og 26. juni 1920.

NOTE

Kilde: Emil Rittershaus: *Gedichte* (Neunte Auflage, Breslau, 1898, s. 237-238). De tre sidste verslinjer er en tilføjelse. Første linje er citeret fra Rittershaus' digt *Im Lenze* (*Gedichte*, s. 248-249), de to sidste linjer er fra digtet *Mai* (Emil Rittershaus: *Aus den Sommertagen*. Oldenburg [1886], s. 47).

NOTE

Source: Emil Rittershaus: *Gedichte* (9th ed., Breslau, 1898, pp. 237-238). The last three lines are an addition. The first line is quoted from Rittershaus' poem *Im Lenze* (*Gedichte*, pp. 248-249), the last two lines are from the poem *Mai* (Emil Rittershaus: *Aus den Sommertagen*. Oldenburg [1886], p. 47).

SOLO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA

SOLO

Soprano

ORCHESTRA

Flauti 1-2

Oboi 1-2

Clarinetti in Si \flat 1-2*

Fagotti 1-2

Corni in Fa 1-4**

Trombe in La (anche trombe in Fa) 1-2

Tromboni 1-3

Timpani

Piatti

Triangolo

Arpa

Archi

* Orkestermateriale indeholder alternative stemmer udskrevet for klarinetter i A (La)
The orchestral material comprises alternative parts written out for clarinets in A (La)

** Horn i basnøgle klinger en kvart over den noterede tonehøjde
Horn passages in the bass clef sound a fourth above the notated pitch

NOTE TIL DIRIGENTEN

Især i blæserstemmerne forekommer stedvis buer, som ikke har endepunkt ved en node, men er ført frem til taktstregen før en pause. Meningen med denne praksis, som bl.a. ses i forspillet til Wagners *Parsifal* (t. 84 og 89), er, at tonen udholdes i sin maksimale længde. Buerne forekommer følgende steder: – i sats I: t. 116 (fl, tr 1, trb 1-2), t. 186 (fl, fag, tr 1), t. 194 (ob, cl, tr 1), t. 204 (ob, fag, tr 1), t. 210 (cor 3-4, tr), t. 214 (cor 3-4, tr), t. 396 (cl, tr), t. 403 (cl, tr) og t. 410 (cl, fag 1) – i sats II: t. 86 (fag 1), t. 120 (cl 1), t. 131 (vlc solo), t. 138 (ob, cl) og t. 145 (vl solo) – i sats III: t. 48 (cor 4), t. 148 (trb), t. 165 (fag, cor 1-2, trb).

NOTE TO THE CONDUCTOR

Especially in the wind parts there are some ties which do not end on a note, but continue to the bar line before a rest. The idea of this practice, which can also be seen for example in the Prelude to Wagner's *Parsifal* (bb. 84 and 89), is that the note should be sustained to its maximum length. The ties appear in the following places: (first movement) b. 116 (fl, tr 1, trb 1-2), b. 186 (fl, fag, tr 1), b. 194 (ob, cl, tr 1), b. 204 (ob, fag, tr 1), b. 210 (cor 3-4, tr), b. 214 (cor 3-4, tr), b. 396 (cl, tr), b. 403 (cl, tr) and b. 410 (cl, fag 1); (second movement) b. 86 (fag 1), b. 120 (cl 1), b. 131 (vlc solo), b. 138 (ob, cl) and b. 145 (vl solo); (third movement) b. 48 (cor 4), b. 148 (trb), b. 165 (fag, cor 1-2, trb).

Symfoni nr. 2 "Vaarbrud"

(original version)

I

Allegro con anima

Rued Langgaard
(BVN 53a)

Flauti 1 *f con fuoco*

Flauti 2 *f con fuoco*

Oboi 1 *f con fuoco* *mf*

Oboi 2 *f con fuoco* *mf*

Clarinetti in Si^b 1 *f con fuoco*

Clarinetti in Si^b 2 *f con fuoco*

Fagotti 1 *f*

Fagotti 2 *f*

Corni in Fa 1 *f*

Corni in Fa 2 *f*

Corni in Fa 3 *f*

Corni in Fa 4 *f*

Trombe in La 1 *f*

Trombe in La 2 *f*

Tromboni 1 *f* *mf* *mp dim.*

Tromboni 2 *f*

Tromboni 3 *f* *mf*

Timpani *f* *tr*

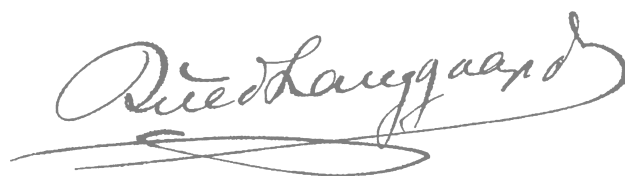
Violini 1 *f con fuoco*

Violini 2 *f con fuoco*

Viole *[div.]* *f*

Violoncelli *f*

Contrabbassi *f*

KILDER OG KRITISK BERETNING

KILDER

- A. Partitur. Autograf
- B. Blade udtaget af A (sats II)
- C. Partiturfragment sats II
- D. Particel
- E. Diverse skitser
- F. Partiturfragment sats I (1928)
- G. Titelblad (uden musik)

A. Partitur. Autograf

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling, RLS 11.4. Autograf (enkelte sider i hel eller delvis afskrift). Renskrift med blæk; tilføjelser og rettelser med sort og rødt blæk, blyant og farvestift samt kapelmesternotater med blyant og farvestift. Bindtitel (gulddryk): *Rud Langgaard / VAARBRUD / Symfoni*; på forpermens inderside i autograf: *Symfoni No 2 (Vaarbrud) komponeret 1912-13, delvis paa Rosengaarden i Tulseboda R.L.* (titelblad mangler)

Dateret og signeret efter sats I: *17 Januar 1914 / Rud Langgaard* – og til slut: *Rud Langgaard / V Marts 1914*. På et indlagt blad er anført: *Denne Slutning er den oprindelige (komp 1913) men først tilføjet i Partitur 1925 (s. 40) – og: Komponeret omkring 6 September 1913. København.* (s. 41).

64 blade, 25,6 × 34,5 cm; 127 beskrevne sider; paginering: 1-32, 34-87, (1 blad pag. 88-89 mgl.), 90, 74 [bis] (uden noder), 95-134. Sidetallene 33 og 91-94 er sprunget over. Følgende sider bærer en tidligere paginering: s. 23-41 tidligere pag. 75-92 og s. 42-53, 54-87, 90 tidligere pag. 23-34, 37-70, 73. Indbundet i rødt helshirtingsbind (en del blade er løse; bagsats og friblad er bevaret bagest).

Papirtype: 18 systemer uden fabrikatangivelse.

På forpermens inderside oversigt over opførelser og en påskrift *Til Nodestikkeren (eller Partiturforskriveren)*; ved slutdateringen s. 134 en delvis udraderet og overstreget påskrift: *Bestemt til Forglemmelse? (1923)*.

To passager i kilden er i afskrift; det drejer sig om siderne 57-60 og 123-125, som rummer gentagelser og helt eller delvis er udfyldt af en ukendt kopist. RL havde blot noteret tomme takter med angivelsen "come sopra" ("som ovenfor"). Kopistens bidrag er for størstedelens vedkommende noteret på sider, som er klæbet ind i partituret, inden det blev pagineret (jfr. nedenfor)

Kommentar.

Der er tale om RLs originale partiturrenskrift, hvori der 1914-20 er foretaget forskellige korrektioner, og som 1925-26 har været genstand for omredigering og forkortelse. Partituret har været benyttet til samtlige opførelser 1914-25 og rummer, ud over komponistens korrektioner med forskellige skrive-

SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY

SOURCES

- A. Score. Autograph
- B. Leaves removed from A (movement II)
- C. Score fragment, movement II
- D. Short score
- E. Various sketches
- F. Score fragment, movement I (1928)
- G. Title page (without music)

A. Score. Autograph.

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection, RLS 11.4. Autograph (a few pages wholly or partly written by a copyist). Fair copy in ink; additions and corrections in black and red ink, pencil and crayon, as well as conductors' annotations in pencil and crayon.

Title on binding (gold lettering): *Rud Langgaard / THE AWAKENING OF SPRING / Symphony*; on the inside front cover in autograph: *Symphony No 2 (The Awakening of Spring) composed 1912-13, partly at Rosengaarden in Tulseboda R.L.* (title page lacking) Dated and signed after movement I: *17 January 1914 / Rud Langgaard* – and at end: *Rud Langgaard / V March 1914*. Added on an inserted leaf: *This is the original conclusion (comp 1913), but it was not added to the score until 1925 (p. 40) – and: Composed around 6 September 1913. Copenhagen.* (p. 41).

64 leaves, 25.6 × 34.5 cm; 127 pages of writing; pagination: 1-32, 34-87, (1 leaf pp. 88-89 lacking), 90, 74 [bis] (no musical notation), 95-134. Page numbers 33 and 91-94 have been left out. The following pages display an older pagination: pp. 23-41 formerly numbered 75-92 and pp. 42-53, 54-87, 90 formerly numbered 23-34, 37-70, 73. Bound in red cloth binding (several leaves loose; end-paper and flyleaf preserved at the back). Paper type: 18 staves without manufacturer's name.

On the inside front cover there is a list of performances and a note *To the engraver (or score copyist)*; beside the final dating on p. 134 there is a partly erased and crossed out annotation: *Destined to be forgotten? (1923)*.

Two passages in the source are transcripts; these are pp. 57-60 and 123-125, which are repetitions and have been wholly or partly filled out by an unknown copyist. RL had left empty bars here with the direction "come sopra" ("as above"). The copyist's contributions are for the most part written on pages pasted into the score before it was paginated (see below).

Commentary.

This manuscript is RLs original fair copy of the score, in which various corrections were made between 1914 and 1920; in 1925-26 it was revised and abbreviated. The score was used at all performances from 1914 to 1925. In addition to the composer's corrections made with various writing implements it con-

redskaber, navnlig i sidste sats en lang række blyantstilføjede fortegn. Sandsynligheden og skriftmæssige indicier peger i retning af, at disse korrektioner er indføjede af Louis Glass, der som den første dirigent indstuderede værket i 1914.

Blandt senere dirigenter – Langgaard, Frederik Schnedler-Petersen og Hans Seeber-van der Floe – kan sidstnævntes tysksprogede angivelser stedvis identificeres. Der knytter sig en særlig opførelsespraktisk interesse til nogle dirigent-tilføjelser med blå farvestift, idet enkelte af disse markerer en personlig fortolkning i forhold til partituret. Detaljer i skriften peger igen på Louis Glass. Selv om RL, efter sigende, ikke fandt Glass' fortolkning af værket acceptabel, har disse angivelser – på nær én som er søgt udraderet – fået lov at stå urørt i partituret. De signifikante blandt disse tilføjelser nævnes i noterne nedenfor (sats I t. 43, sats III t. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

Manuskriptets første paginering blev indføjede med blækstift nogen tid efter at renskriften var blevet færdig, givetvis ultimo 1914, og omfattede s. 1-134 (s. 74 dog uden noder). Der blev efterfølgende foretaget udskiftning af sider, men pagineringen blev bibeholdt indtil omredigering og nypaginering fandt sted 1925/26. Sammenhængen mellem partiturets oprindelige og nuværende paginering fremgår af følgende oversigt:

<i>sats opr. pag.</i>	<i>nuværende pag.</i>
I 1-22, 23-34	1-22, 42-53
35-36 (1 blad)	oversprunget, forsvundet
37-70	54-87
71-72 (1 blad)	88-89, forsvundet
73	90
74 (uden noder)	74 (uden noder)
II 75-90	23-32, ("33" glemt), 34-39
91-94 (2 blade)	40-41 (erstatningsblad indsat 1925)
III 95-134	95-134

Som det ses, er to blade tilhørende den oprindelige paginering forsvundet, nemlig s. 35-36 (indeholdende udgavens t. 225-238) og s. 71-72 (indeholdende t. 456-469). De to blade pag. 91-94 blev 1925 erstattet af ét blad og foreligger nu separat (kilde B3 nedenfor).

Følgende revisioner i partituret kan konstateres (der refereres til manuskriptets oprindelige paginering og til udgavens takttal):

1) 1914 (før uropførelsen?) blev passagen sats II t. 81-89 udskiftet, og også de forudgående takter 73-80 blev antagelig revideret. Det, som erstattede t. 81-89 var en version af passagen t. 128-146, som altså oprindeligt var anbragt i satsens mellemdel. De nye og ændrede takter blev noteret med rødt blæk på udskiftningsblade, som blev indsat i partituret. Når RL anvendte rødt blæk, må det skyldes, at orkesterstemmerne allerede forelå, og at nodeskriveren skulle kunne se, hvilke rettelser, der skulle foretages. Der var rettelser på fire blade:

- s. 83-84 = A, s. 83-84 (nu pag. 31-32) indeholdende t. 62-72 (med sort blæk, altså uændret) + med rødt blæk: t. 73-75
- s. 85-86 = et nu forsvundet blad indeholdende t. 76-80 + en version af t. 128-134 (t. 128-131 som i den formodede skitse E5?)

(especially in the last movement) a long series of accidentals inserted in pencil. Historical probability and palaeographic features suggest that these corrections were made by Louis Glass, who in 1914 was the first conductor to rehearse the work.

Among subsequent conductors – Langgaard himself, Frederik Schnedler-Petersen and Hans Seeber van der Floe – the annotations in German by the last of these can be identified in places. Some conductor's additions in blue crayon are of special interest from the point of view of performance practice in that a few of them express a subjective interpretation of the score. Palaeographic details again suggest that these additions are by Louis Glass. In spite of the fact that RL supposedly disapproved of Glass's interpretation of the work, the additions in question – with the exception of one which an attempt has been made to erase – have been allowed to remain untouched in the score. Those which are significant are pointed out in the notes below (movement I b. 43, movement III bb. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

The manuscript was paginated for the first time in pencil some time after the completion of the fair copy, doubtless at the end of 1914, and then comprised pp. 1-134 (but without music on p. 74). Pages were subsequently substituted but the pagination left unchanged until a revision and repagination took place in 1925/26. The relationship between the original and present pagination of the score is as follows:

<i>movement original pag.</i>	<i>present pag.</i>
I 1-22, 23-34	1-22, 42-53
35-36 (1 leaf)	leaf bypassed and no longer present in the manuscript
37-70	54-87
71-72 (1 leaf)	88-89, no longer present in the manuscript
73	90
74 (without music)	74 (without music)
II 75-90	23-32, ("33" forgotten), 34-39
91-94 (2 leaves)	40-41 (leaf inserted in 1925)
III 95-134	95-134

It will be seen that two leaves belonging to the original pagination have disappeared, viz. pp. 35-36 (containing bb. 225-238 in the edition) and pp. 71-72 (containing bb. 456-469). The two leaves containing pp. 91-94 were replaced in 1925 by a single leaf and are now extant separately (source B3 below).

The following revisions can be identified in the score (references to the original pagination of the manuscript and to bar numbers in the edition):

1) In 1914 (prior to the first performance?) movement II bb. 81-89 were replaced, and the preceding bb. 73-80 were probably also revised. The replacement for bb. 81-89 was a version of the passage at bb. 128-146, which in other words was originally situated in the middle section of the movement. The new and altered bars were written in red ink on substitute leaves inserted into the score. RL's use of red ink is to be explained by the fact that the orchestral parts had already been copied, and the copyist needed to be able to see where corrections were required. Such corrections occurred on four leaves:

- pp. 83-84 = A, pp. 83-84 (now paginated 31-32) containing bb. 62-72 (in black ink, i.e. unchanged) + in red ink: bb. 73-75
- pp. 85-86 = a now missing leaf containing bb. 76-80 + a version of bb. 128-134 (bb. 128-131 the same as in the presumed sketch E5?)

- s. [87] = kilde **B2** indeholdende en tidlig version af t. 135-146 (rødt blæk) betegnet "I"
- s. 87bis-88 = kilde **B1** indeholdende en alternativ, tidlig version af t. 135-146 (rødt blæk) betegnet "II" + med sort blæk: 1 takts generalpause (t. 89) + t. 90-97

Samtidig (eller måske i 1915) tilføjede RL metronomtallet og betegnelsen *Animato* s. 98 og ændrede horn 1-2 i t. 125-141 – alt sammen med rødt blæk.

- 2) Ifølge en datering i kilde **E4** gik RL i september 1915 tilbage til den oprindelige udformning af passagen sats II t. 76-89, svarende til den i **D** først skitserede løsning og til **E4**. Blade ne pag. 85-88 blev udtaget, herunder **B2** og **B1**, og to nye blade, **A** s. 85-88 indeholdende t. 76-97, blev indsat i partituret. Takterne 76-89 blev noteret med rødt blæk, t. 90-97 derimod med sort som tegn på, at de var uændrede.
- 3) Inden andenopførelsen af symfonien i 1917 skilte RL sats II og III ad, således at II fik en selvstændig slutning. Dette fremgår af sekundære kilder og ikke af nogen foreliggende nodekilde, idet de pågældende blade af **A** er forsvundet. Den oprindelige attacca-overgang mellem II og III må formodes at svare til det, man ser i partiellet **D**. Her findes en 11 takter lang udklang og overgang til III efter II t. 165, som er satsens slutningstakt i alle senere manuskripter. Det er nærliggende at tro, RL blot udelod disse 11 takter, som må have befundet sig på s. 93-94 i **A**.
- 4) I 1919, eller snarere i 1920 op til Tivoli-opførelsen den 26. juni 1920, ændrede RL igen i sats II, idet han fjernede slutningen og indsatte to nye blade, kilde **B3**, indeholdende t. 117-165. Heraf var t. 129-146 hentet fra det afsnit, som en overgang 1914-15 var indskudt mellem t. 80 og 90 (jfr. pkt. 1 ovf. og kilde **B2** og **E5**). Enkelte andre ændringer i partituret blev efter skriften at dømme foretaget på samme eller omtrent samme tid, mest markant tilføjelsen af bækken og triangel i sats III t. 164-185 og en akkordændring i samme sats t. 184.
- 5) I 1925/26 reviderede RL partituret, så det fik den form, hvori det i dag foreligger. Revisionen omfattede udeladelse af **B3** og indsættelse af et nyt blad (s. 40-41) med en tilbageføring af slutningen til en (forkortet) udgave af urformen. RL indførte en del retoucheringer med blyant og blæk og gennemførte endelig en omredigering, som indebar at hele anden sats blev indskudt i første sats efter t. 148, mens de påfølgende takter 149-177 blev sprunget over. Der blev også indført et spring fra t. 222 til t. 243.

B. Blade udtaget af A (sats II)

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling.

B1. RLS 11,11a. Partitur. Autograf. Renskrift med rødt og sort blæk. I øverste venstre hjørne betegnet *II (ad libitum)*. Udateret. 1 blad, 25,2 × 34,6 cm; 2 beskrevne sider pagineret 87-88. Papirtype: 18 systemer uden fabrikatangivelse. Påskrift s. 88, første takt: § (refererer til **B2**, første takt). Indhold: s. 87 (rødt blæk): en 9 takter lang, tidlig version af passagen sats II t. 135-146; s. 88 (sort blæk): generalpause 1 takt (t. 89) + t. 90-97.

B2. RLS 11,11b. Partitur. Autograf. Renskrift med rødt blæk. I øverste venstre hjørne betegnet *I (ad libitum)*.

- p. [87] = source **B2** containing an early version of bb. 135-146 (red ink, designated "I")
- pp. 87bis-88 = source **B1** containing an early alternative version of bb. 135-146 (red ink, designated "II") + 1 bar general pause (b. 89) + bb. 90-97 (black ink)

Simultaneously (or perhaps in 1915) RL added metronome values and the expression mark *Animato* on p. 98, and changed horn 1-2 in bb. 125-141 – all in red ink.

- 2) According to a dating in source **E4**, RL reverted in September 1915 to the original form of movement II bb. 76-89, corresponding to the first solution drafted in **D** and also to **E4**. The leaves paginated 85-88, including **B2** and **B1**, were removed and two new leaves, **A** pp. 85-88 containing bb. 76-97, were inserted into the score. Bb. 76-89 were written in red ink, but bb. 90-97 in black as an indication that they were unaltered.
- 3) Before the second performance of the symphony in 1917 RL separated movements II and III, providing II with an independent conclusion. This appears from secondary sources, not from any extant musical source because the relevant leaves of **A** are lost. The original attacca progression from II to III presumably corresponded to what is found in the short score **D**. Here there are 11 bars with a conclusion and transition to III after II b. 165, which is the last bar of the movement in all later manuscripts. It is probable that RL merely deleted these 11 bars, which must have occurred on pp. 93-94 in **A**.
- 4) In 1919 – or more likely 1920, prior to the performance at the Tivoli Concert Hall in Copenhagen on 26 June that year – RL again changed movement II, cancelling the conclusion and inserting two new leaves, source **B3**, containing bb. 117-165. Of these bb. 129-146 derived from the passage which for a period of time in 1914-15 had been interpolated between bb. 80 and 90 (cf. revision no. 1 above and sources **B2** and **E5**). Judging by the handwriting, a few other alterations in the score were made at the same or approximately the same time, most notably the addition of cymbals and triangle in movement III bb. 164-185 and an alteration to a chord in the same movement b. 184.
- 5) In 1925/26 RL revised the score so that it attained its present form. The revision comprised the omission of **B3** and the inclusion of a new leaf (pp. 40-41) where the conclusion was restored to a (shortened) version of the urform; RL also freshened up several places with pencil and ink, and finally he reordered the material so that the whole of the second movement was inserted in the first movement after b. 148, while the following bb. 149-177 were omitted. An omission was likewise made from bb. 222 to 243.

B. Leaves removed from A (movement II)

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection.

B1. RLS 11,11a. Score. Autograph. Fair copy in red and black ink. Designated *II (ad libitum)* at the top left-hand corner. Undated. 1 leaf, 25.2 × 34.6 cm; 2 pages of writing, numbered 87-88. Paper type: 18 staves without manufacturer's name. Annotation p. 88, first bar: § (refers to **B2**, first bar). Contents: p. 87 (red ink): an early, 9 bars long version of the passage II bb. 135-146; p. 88 (black ink): general pause 1 bar (b. 89) + bb. 90-97.

B2. RLS 11,11b. Score. Autograph. Fair copy in red ink. Designated *I (ad libitum)* at the top left-hand corner.

Udateret. 1 blad, 25,2 × 34,7 cm; 1 beskrevet side, upagineret. Papirtype: 18 systemer uden fabrikatangivelse.

Påskrift for neden: *Attacca subito dal segno § pag 88* (refererer til **B1**, s. 88, t. 1)

Indhold: en 12 takter lang version af passagen sats II t. 135-146, et alternativ til indholdet af **B1**, s. 87.

Kommentar: **B1**-versionen er skitseret i **D** og er tidligere end **B2**-versionen. Begge blade blev samtidig indsat i **A**, sandsynligvis ultimo 1914, som erstatning for de opr. sider 87-88, men blev allerede i 1915 fjernet igen (se ovf. under **A**, notens oversigt over revisioner, pkt. 1 og 2).

B3. RLS 11,11c. Partitur. Autograf. Renskrift med blæk; dirigentpåtegninger med blyant (van der Floes håndskrift).

Ubetegnet, udateret. 2 blade, 25,5 × 34,5 cm; 4 beskrevne sider, upagineret (pagineringen bortskåret ved indbinding i **A**?). Mellem de to blade er indklæbet et udsnit på 6 × 25 cm indeholdende en tydeliggørelse af violinsoloen t. 137-145.

Papirtype: 20 systemer uden fabrikatangivelse.

Indhold: sats II t. 117-165.

Kommentar. Tidligere s. 91-94 af **A**; har erstattet satsens (reviderede) oprindelige slutning, som nu er forsvundet. Efter skriften at dømme udfærdiget 1919/20, sandsynligvis 1920. Udskiftet 1925 med nuværende **A** s. 40-41 (opr. pag. 90-91).

C. Partiturfragment sats II

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,10. Autograf. Renskrift med blæk.

Overskrift: *Adagio (Begyndelse af II Del af Symfonien: Vaarbrud)*

Dateret: *Komp. Sept. 1913*

2 blade, 26 × 34,7 cm; 4 beskrevne sider, upagineret.

Papirtype: 18 systemer uden fabrikatangivelse.

Indhold: sats II t. 1-42.

Kommentar.

Formodentlig udfærdiget som en skriftprøve eller et nodeeksempel. Rettelser viser, at manuskriptet er tidligt og har været benyttet som forlæg for de tilsvarende takter i partiturrenskriften **A**.

D. Particel

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,5. Autograf. Blæk; enkelte tilføjelser med blyant og farvestift.

Titel (ikke oprindelig): *Rud Langgaard: / "Vaarbrud." (Vaarsange) / Symfoni No 2 med Sopransolo / Komposition (I) paabegyndt Juli 1912 Tulseboda / Orkesterskitse. Sommer og Efteraar 1913. October / og Rosengaarden Juni 1913! / (Tulseboda)*

Dateret efter sats I: *København 1 October 1913 (Instrumentation paabegyndt 12 Sept?)* – efter sats II: *København 10 September 1913* – efter sats III: *Rosengaarden 3 Juli 1913 (Kyrkhult)* (alle tre dateringer forsynet med signatur)

28 blade, 25,8 × 34,5 cm, blad 1 + 28 (omslag) dog 27,8 × 34 cm; 51 beskrevne sider, pagineret: (titelside), (1 blank side), 1-29, (1 upag. s. med blyantsskitse: [29bis]), 30-34, (1 blank side), 35-50, (2 blanke sider).

Papirtype: blad 1 + 28 (omslag): Wilhelm Hansen [logo] No. 15 II. 14 (14 systemer); blad 2-27: 12 og 16 systemer uden fabrikatangivelse.

Kommentar.

Omfatter hele symfonien, noteret på 3-6 systemer. Efter sats I t. 180 findes en overstreget takt og endnu en takt, som er udeladt i **A**; sats II t. 81-89 er overstreget og på samme side er med

Undated. 1 leaf, 25.2 × 34.7 cm; 1 unnumbered page of writing. Paper type: 18 staves without manufacturer's name.

Annotation at bottom: *Attacca subito dal segno § pag 88* (refers to **B1**, p. 88, b. 1)

Contents: a 12 bars long version of the passage movement II bb. 135-146, an alternative to the contents of **B1**, p. 87.

Commentary: There is a sketch of the **B1** version in **D**; it is earlier than the **B2** version. Both leaves were at the same time (most likely the end of 1914) inserted in **A** as a substitute for the original pp. 87-88, but already in 1915 they were removed again (see above under **A**, comment on revisions no. 1 and 2). **B3**. RLS 11,11c. Score. Autograph. Fair copy in ink; conductor's annotations in pencil (van der Floe's handwriting).

Untitled and undated. 2 leaves, 25.5 × 34.5 cm; 4 unnumbered pages of writing (pagination trimmed away when leaves bound into **A**?). Between the two leaves are pasted a cutting measuring 6 × 25 cm with a more legible notation of the violin solo bb. 137-145.

Paper type: 20 staves without manufacturer's name.

Contents: movement II bb. 117-165.

Commentary. Formerly pp. 91-94 of **A**; replaced the (revised) original conclusion of the movement, now lost. Judging by the handwriting these leaves date from 1919/20, probably 1920. Exchanged in 1925 for the present **A** pp. 40-41 (originally pp. 90-91).

C. Score fragment, movement II

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection, RLS 11,10. Autograph. Fair copy in ink.

Heading: *Adagio (Beginning of Part II of the Symphony: The Awakening of Spring)*

Dating: *Komp. Sept. 1913*

2 leaves, 26 × 34.7 cm; 4 unnumbered pages of writing.

Paper type: 18 staves without manufacturer's name.

Contents: movement II bb. 1-42.

Commentary.

Probably produced as a handwriting example or a musical illustration. Corrections show that the manuscript is early and was used as the exemplar for the corresponding bars in the fair-copied score **A**.

D. Short score

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection, RLS 11,5. Autograph. Ink; a few corrections in pencil and crayon.

Title (not original): *Rud Langgaard: / "Awakening of Spring." (Spring Songs) / Symphony No 2 with Soprano solo / Composition (I) begun July 1912 Tulseboda / Orchestra sketch. Summer and autumn 1913. October / and Rosengaarden June 1913! / (Tulseboda)*

Dating after movement I: *Copenhagen 1 October 1913 (Instrumentation begun 12 Sept?)* – after movement II: *Copenhagen 10 September 1913* – after movement III: *Rosengaarden 3 July 1913 (Kyrkhult)* (all three datings accompanied by signatures)

28 leaves, 25.8 × 34.5 cm, except leaves 1 + 28 (cover) 27.8 × 34 cm; 51 pages of writing, pagination: (title page), (1 blank page), 1-29, (1 unnumbered page with a pencilled sketch: [29 bis]), 30-34, (1 blank page), 35-50, (2 blank pages).

Paper type: leaves 1 + 28 (cover): Wilhelm Hansen [logo] No. 15 II. 14 (14 staves); leaves 2-27: 12 staves and 16 staves without manufacturer's name.

Commentary.

Comprises the entire symphony, notated on 3-6 staves. After movement I b. 180 there is a crossed out bar and a following bar not included in **A**; movement II bb. 81-89 are crossed out,

samtidig skrift indskudt en skitse til passagen t. 135-146 i en form svarende til B1. Den upag. s.[29bis] rummer en partiturskitse i blyant, måske udkast til sats II t. 132 og flg. 3-4 takter. Slutningen af sats II efter t. 111 omfatter 39 takter (de to første overstreget), hvoraf 15 takter genfindes i 1919/20-slutningen B3, mens 1925-slutningen (A s. 40-41) stort set svarer til partitellets slutning i forkortet form. Visse forskelle mellem D og partituret A skyldes, at RL under renskrivningen har foretaget ændringer, men der er også detaljer, som mangler i A eller er tydeligere noteret i D end i A.

E. Diverse skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling. Alle med blæk.

Sats I

E1. RLS 11,6a. Skitsefragment (noteret på 2 systemer). Betegnet: *Slutning Iste Del* [...]. Udateret [1912?].

1 blad, 29,7 × 19 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitser til korsange dateret hhv. 31.7. og 1.8.1913.

Indhold: ca. 75 takter, heraf nogle overstreget. Symfoniens åbningsmotiv genkendes og måske t. 345-347.

E2. RLS 11,6b. Skitsefragment (noteret på 2 systemer). Ubetegnet. Udateret [1912?].

1 blad, 29 × 35 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden siden rummer E8. Begge sider rummer også formodede blyantsudkast til satser af *Mimi* (BVN 130).

Indhold: ca. 114 takter; heraf er en del overstreget. Symfoniens åbningsmotiv genkendes.

Yderligere skitser til sats I: to takter findes på E4 nf.

Sats II

E3. RLS 11,8. Skitse (noteret på 2-4 systemer). Overskrift: *II*. Dateret til slut: *7-9 September [1913] Kbh. R.L.*

2 blade, 34,5 × 27 cm + 35,5 × 23,8 cm; Skitsen, der med utallige overstregede takter og rettelser omfatter hele satsen, findes på 2 af de i alt 4 beskrevne sider; upagineret. Indeholder også bidrag til andre værker.

E4. RLS 11,9a. Partiturskitsefragment. Overskrift: *Ein Blumenglöchen vom Boden hervor (Gleich und Gleich)*. Dateret *12 October 1913* og med senere blyantsskrift: *Renskrevet paany Sept 1915*.

1 blad, 25,5 × 34,5 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: sats II t. 76-86 (mange overstregninger). Indeholder desuden partiturskitse til sats I t. 395-396 + 2 t. (det hele overstreget).

Kommentar: Overskriften og to andre påskrifter på manuskriptet refererer til Goethe-sangen BVN 60:2.

E5. RLS 11,9b. Partiturskitsefragmenter + skitse. Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 24 × 34,7 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: sats II t. 76-80 + t.(128) + 129-131 (sammenhængende skitse); tilføjet skitse (noteret på 2-3 systemer):

t. 134-141 og et par derpå følgende takter; på bladets anden side: partiturskitser til sats II t. 144.

Kommentar: Påskrift med rødt blæk t. 76: *Con animato* – med RLs blyantstilføjelse: (*Skrevet af Dora*).

Yderligere skitser til sats II: et muligt udkast til t. 132 og flg. 3-4 takter findes i kilde D, s.[29bis].

and on the same page in contemporaneous handwriting is interpolated a sketch for the passage bb. 135-146 in a form corresponding to B1. The unnumbered p. [29 bis] contains a score outline in pencil, perhaps a draft of movement II b. 132 and the following 3-4 bars. The conclusion of movement II after b. 111 consists of 39 bars (the first two crossed out); 15 of these recur in the conclusion from 1919/20 in B3, while the 1925 conclusion (A pp. 40-41) more or less corresponds to the short score conclusion in abbreviated form. Some differences between D and the full score A are attributable to RL in the process of fair copying, but there are also details which are lacking in A or are more clearly notated in D than in A.

E. Various sketches

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection. All in pencil.

Movement I

E1. RLS 11,6a. Fragmentary sketch (notated on 2 staves). Designated: *Conclusion Ist Part* [...]. Undated [1912?].

1 leaf, 29,7 × 19 cm; unpaginated. The sketch is on the one side of the leaf; on the other are sketches for choral pieces dated 31 July and 1 Aug. 1913 respectively.

Contents: approx. 75 bars, some crossed out. The opening motif of the symphony is recognisable and perhaps also bb. 345-347.

E2. RLS 11,6b. Fragmentary sketch (notated on 2 staves). Undesignated and undated [1912?].

1 leaf, 29 × 35 cm; unpaginated. The sketch is on the one side of the leaf; on the other is E8. Both pages also contain what are apparently pencilled sketches for movements from *Mimi* (BVN 130).

Contents: approx. 114 bars, a number of them crossed out. The opening motif of the symphony is recognisable.

Additional sketches for movement I: two bars are to be seen in E4, see below.

Movement II

E3. RLS 11,8. Sketch (notated on 2-4 staves). Designation: *II*.

Dating at end: *7-9 September [1913] Cph. R.L.*

2 leaves, 34,5 × 27 cm + 35,5 × 23,8 cm. This sketch, comprising the entire movement though with countless deleted bars and corrections, is on 2 out of a total of 4 unnumbered pages of writing. Contributions to other works are also to be seen.

E4. RLS 11,9a. Fragmentary score sketch. Title: *Ein Blumenglöchen vom Boden hervor (Gleich und Gleich)*. Dated *12 October 1913* and in a later pencilled addition: *Fair copied again Sept 1915*.

1 leaf, 25,5 × 34,5 cm; 2 unnumbered pages of writing.

Contents: movement II bb. 76-86 (many deletions). Also includes score sketch for movement I bb. 395-396 + 2 bars (all crossed out).

Commentary: The title and two other annotations in the manuscript refer to the Goethe song BVN 60:2.

E5. RLS 11,9b. Fragmentary score sketch + sketch. Undesignated and undated.

1 leaf, 24 × 34,7 cm; 2 unnumbered pages of writing.

Contents: movement II bb. 76-80 + b. (128) + 129-131 (continuous sketch); additional sketch (notated on 2-3 staves):

bb. 134-141 + a couple of following bars; on the other side of the leaf: score sketches for movement II b. 144.

Commentary: Annotation in red ink at b. 76: *Con animato* – with RLs pencilled addition: (*Written by Dora*).

Additional sketches for movement II: a possible draft of b. 132 + the following 3-4 bars is to be seen in source D, p. [29 bis].

Sats III

E6. RLS 11,7a. Skitsefragment (noteret på 3 systemer). Overskrift: *III*. Udateret.

1 blad, 16 × 34,5 cm (stort udsnit på 9,5 × 17 cm bortskåret med teksttab til følge; en påklæbet lap skjuler 2 t.), upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer udateret, ukomplet skitse til sangen *Vergeblich* (BVN 60: 4). Indhold: sats III t. 1-24 (12 t. mgl. helt eller delvis).

E7. RLS 11,7b. Skitsefragmenter (noteret på 1-7 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 26 × 34,7 cm; 2 beskrevne sider, upagineret. Indhold: sats III t. 13-25 + 32-39 + 78-87 + 119-133 + 140 ff.? (op til 4 udkast til nogle takter).

Kommentar: Udkast til sangstemmen (og spredte antydninger af orkestretsatsen) t. 13-25 og 32-39 er efter skriften at dømme af tidlig dato, medio 1912?

E8. RLS 11,7c. Particelfragment (noteret på 4-5 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 23 × 34,5 cm (beskåret med teksttab til følge); upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer bidrag til andre værker. Indhold: sats III t. 31-45.

E9. Skitsefragmenter (noteret på 2-8 systemer). Udvisket, utydelig overskrift. Udateret.

Findes på det under **E2** beskrevne blad (RLS 11,6b). Indhold: sats III t. 40-47 (til nogle takter flere udkast) + t. 87-107 + t. 89-94.

E10. RLS 11,7d. Skitsefragment (noteret på 2-4 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 34,5 × 25,7 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitse til *Novemberlied* (BVN 57:3) dateret Rosengaarden 2.-3.8.1913. Indhold: sats III t. 46-60 + flere udkast til t. 60-64.

E11. RLS 11,7e. Skitsefragmenter (noteret på 1-9 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 29,7 × 35,2 cm (udsnit på 5 × 11 cm bortskåret); 2 beskrevne sider, upagineret. Indhold: sats III t. 65-95 + 87-98 + 95-98 + 108-115. Indeholder også bidrag til andet værk.

Kommentar: Udkast til sangstemmen (og spredte antydninger af orkestretsatsen); t. 65-95 er efter skriften at dømme af tidlig dato, medio 1912?

E12. RLS 11,7f. Skitsefragment (noteret på 3-4 systemer). Betegnet *Slutningen til Lenzklänge*. Dateret til slut: *Rosengaarden 22 Juni 1913*.

1 blad, 29,7 × 35,2 cm; 2 beskrevne sider, upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitse til *Künstlerlied* (BVN 57:1) dateret Rosengaarden 29.7.1913. Indhold: sats III t. 146-185.

F. Partiturfragment sats I (1928)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,12 s. 49-51. Blæk. Afskrift i Constance Langgaards håndskrift; instrumentangivelser, betegnelser og datering i autograf. Betegnet for oven *NB. Side 47 og 48 udgaaet*; ved første takt: *Animato*.

Dateret til slut: *Komp. 1912-13 (Tulseboda.) modificeret 1928*. 2 blade, 34 × 27 cm; 3 beskrevne sider, paginering: 49-51, (1 blank s.). Indhold: sats I t. 456-463 + t. 468-474 (sammenhængende).

Movement III

E6. RLS 11,7a. Fragmentary sketch (notated on 3 staves). Designation: *III*. Undated.

1 leaf, 16 × 34.5 cm (a large cut-out measuring 9.5 × 17 cm has resulted in loss of text; a paste-over scrap hides 2 bars); unpaginated. The sketch is on the one side of the leaf; the other side contains an undated and incomplete sketch for the song *Vergeblich* (BVN 60: 4).

Contents: movement III bb. 1-24 (12 bars wholly or partly missing).

E7. RLS 11,7b. Fragmentary sketches (notated on 1-7 staves). Undesignated and undated.

1 leaf, 26 × 34.7 cm; 2 unnumbered pages of writing. Contents: movement III bb. 13-25 + 32-39 + 78-87 + 119-133 + 140 ff.? (as many as 4 drafts of some bars).

Commentary: The handwriting suggests that the draft of the vocal part (and occasional outlines of the orchestral accompaniment) bb. 13-25 and 32-39 are of early date; middle of 1912?

E8. RLS 11,7c. Fragment of short score (notated on 4-5 staves). Undesignated and undated.

1 leaf, 23 × 34.5 cm (trimmed with resulting loss of text); unpaginated. The sketch is on the one side of the leaf; the other side contains contributions to other works. Contents: movement III bb. 31-45.

E9. Fragmentary sketches (notated on 2-8 staves). Designation faded and unclear. Undated.

Occurs on the leaf described under **E2** (RLS 11,6b). Contents: movement III bb. 40-47 (several drafts of some bars) + bb. 87-107 + bb. 89-94.

E10. RLS 11,7d. Fragmentary sketch (notated on 2-4 staves). Undesignated and undated.

1 leaf, 34.5 × 25.7 cm; unpaginated. The sketch is on the one side of the leaf; the other side contains a sketch for *Novemberlied* (BVN 57:3) dated Rosengaarden 2-3 Aug. 1913. Contents: movement III bb. 46-60 + several drafts of bb. 60-64.

E11. RLS 11,7e. Fragmentary sketches (notated on 1-9 staves). Undesignated and undated.

1 leaf, 29.7 × 35.2 cm (with a cut-out measuring 5 × 11 cm); 2 unnumbered pages of writing. Contents: movement III bb. 65-95 + 87-98 + 95-98 + 108-115. Also includes contributions to another work.

Commentary: Draft of vocal part (and occasional outlines of orchestral accompaniment); the handwriting suggests that bb. 65-95 are of early date, middle of 1912?

E12. RLS 11,7f. Fragmentary sketch (notated on 3-4 staves). Designated *End of Lenzklänge*. Dating at end: *Rosengaarden 22 June 1913*.

1 leaf, 29.7 × 35.2 cm; 2 unnumbered pages of writing. The sketch is on the one side of the leaf; the other side contains a sketch for *Künstlerlied* (BVN 57:1) dated Rosengaarden 29 July 1913. Contents: movement III bb. 146-185.

F. Score fragment, movement I (1928)

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection, RLS 11,12 pp. 49-51. Ink. Copy in the hand of Constance Langgaard; instrument specifications, annotations and dating in RL's autograph. Annotation at top: *NB. Pages 47 and 48 cancelled*; at the first bar: *Animato*.

Dating at end: *Komp. 1912-13 (Tulseboda.) modified 1928*. 2 leaves, 34 × 27 cm; 3 pages of writing, pagination: 49-51, (1 blank page). Contents: movement I bb. 456-463 + bb. 468-474 (continuous).

Kommentar.

Del af manuskriptenhed, oprindeligt omfattende sider pag. 17-51, som i 1928 blev indsat i partituret RLS 11,3. Medtages her, da indholdet kun kendes i partiturform fra denne kilde (de pågældende sider mgl. i A).

G. Titelblad (uden musik)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 131,13h [blad 2]. Autograf. Blæk.

Titel: *Im Kampf des Lenzes / (Vaarbrud) / Symphonie No 2 / für / Orchester (mit Sopransolo) / von / Rud Immanuel Langgaard. / Partitur.*

På bagsiden: *(Symphonie No. II i A dur) [sic] / Allegro con anima / Lento religioso quasi adagio - / - con moto (med Sopransolo) / Komp: / 1912-13*

1 blad, 34,5 × 26 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Papirtype: 18 systemer uden fabrikatangivelse.

Titelblad til partituret kilde A. Må være blevet kasseret meget tidligt eftersom det er genbrugt til en skitse til sangen *Og det var den mørke Blaaregn* dateret 10 Marts [1914].

REDAKTIONSGRUNDLAG

Udgaven retablerer symfoniens originale version i dens endelige form, dvs. den form, værket forelå i, efter at komponisten i perioden 1914-20 havde foretaget visse korrektioner. Hovedkilden er partituret (kilde A), og udgavens primære tekstgrundlag er denne kildes oprindelige notetekst; dog respekteres korrektioner og tilføjelser i autograf med utvetydig relation til originalversionen. Tilføjelser og rettelser stammende fra revisionsfasen 1925-26 elimineres, herunder den slutningsændring, Langgaard i 1925 foretog i sats II.

Hovedkilden suppleres af flere andre kilder: Slutningen af sats II (t. 117-165) har manuskript B3 som kilde. Indholdet af to manglende blade i A (sats I, t. 225-238 og t. 456-469) er rekonstrueret på grundlag af partiet (D); for sidstnævnte passages vedkommende er udgavens tekst justeret i henhold til partiturfragmentet F, der indeholder samme passage i en forkortet, senere form. Der er foretaget kollation mellem partitur (A) og partiel (D) med henblik på redaktionel komplettering af A for så vidt angår detaljer, som skønnes overset eller u hensigtsmæssigt udeladt i renskrivningsfasen. Endelig støtter udgaven sig til D de steder, notationen i A er uklar.

Det øvrige, ovenfor beskrevne kildemateriale repræsenterer tidlige og præliminære stadier og er uden interesse som supplement eller korrektiv til udgavens kilder. Til symfoniens endelige version foreligger endvidere en række kilder, der her er ladet ude af betragtning.

RETNINGSLINJER FOR UDGAVEN

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinet er tilføjet af udgiveren, hvor sådanne mangler i kilderne, dvs. i sats I, t. 1-63 og t. 227-474 samt i sats II, t. 117-165. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noterne nedenfor.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triolangelser samt punktering af noder og pauser. Mindre justeringer af uegalt anbragte buer, foredragsbetegnelser og dynamiske angivelser er foretaget uden videre. Buer med manglende begyndelses- eller endepunkt i hhv. takten

Commentary.

Part of a manuscript unit originally comprising the pages numbered 17-51; in 1928 this unit was inserted into the score RLS 11,3. Included here because the contents are only known in score form from this source (the pages in question are wanting in A).

G. Titlepage (without music)

The Royal Danish Library, Copenhagen. Rued Langgaard's Collection, RLS 131,13h [fol. 2]. Autograph. Ink.

Title: *Im Kampf des Lenzes / (Awakening of Spring) / Symphonie No 2 / für / Orchester (mit Sopransolo) / von / Rud Immanuel Langgaard. / Score.*

On the back side: *(Symphonie No. II i A major) [sic] / Allegro con anima / Lento religioso quasi adagio - / - con moto (with soprano solo) / Comp: / 1912-13*

1 leaf, 34.5 × 26 cm; 2 unnumbered pages of writing.

Paper type: 18 staves without manufacturer's name.

Title page for the score source A. Must have been removed after a short time as the paper has been reused for a sketch for the song *And it was the dark Wisteria* dated 10 March [1914].

TEXTUAL BASIS OF THE EDITION

The present edition reestablishes the symphony in the final form of its original version, by which is meant the form which the work attained after the composer had made certain corrections in the period 1914-20. The main source is the full score (source A) and the primary basis of the edition is the original musical text found in that source; autograph corrections and additions unambiguously belonging to the original version are, however, respected. Additions and corrections from the 1925-26 phase of revision are eliminated, including the alteration to the conclusion which Langgaard made in movement II in 1925.

The main source is supplemented by several others. Thus, the conclusion of movement II (bb. 117-165) follows manuscript B3. The contents of two leaves wanting in A (movement I, bb. 225-238 and 456-469) are reconstructed on the basis of the short score (D); in the latter of these two passages the text of the edition is adjusted in accordance with the score fragment F, which displays the same material in an abbreviated and later form. The full score (A) and the short score (D) have been collated with a view to editorial supplementation of A with respect to details which would seem to have been overlooked, or inappropriately omitted, in the fair copying process. Finally, the edition draws on D at points where the notation in A is unclear.

The other source material described above represents early and preliminary stages and is of no interest as a supplement or corrective to the sources utilised in the edition. There are also several sources for the final version of the symphony which are left out of consideration here.

EDITORIAL GUIDELINES

Editorial additions and corrections are identified typographically by square brackets in the score; added slurs are, however, printed with broken lines and altered slurs with a combination of unbroken and broken lines. Cautionary accidentals in round brackets are editorial, as are fixed accidentals for clarinet where these are wanting in the sources, i.e. in movement I, bb. 1-63 and 227-474, and movement II, bb. 117-165. Editorial comments and information about points not typographically identified in the edition are to be found in the notes below.

Missing triplet/sextuplet marks and dots missing after notes and rests have been tacitly supplied. Minor adjustments of asymmetrically located slurs, expression marks and dynamic marks have also been made without comment. Slurs and ties of which the beginning or end point is wanting in a bar

før og takten efter bladvending i partituret (A) er stiltiende kompletteret, hvis der ikke er tvivl om komponistens intention. Overflødige løse fortegn (gentagelser af faste fortegn) er udeladt uden videre.

De mange blyantsfortegn, som er tilføjet med uidentificeret, fremmed hånd i partituret (A) er som udgangspunkt ladet ude af betragtning; næsten alle er dog optaget redaktionelt i udgaven i skarp parentes eller som orienteringsfortegn i rund parentes. Udgiverens tilføjelser med hjemmel i partikkel (D) er endvidere typografisk markeret i udgaven.

Passager, der gentages, er redaktionelt kompletteret (vice versa) og notationsmæssigt egaliseret. Det drejer sig om følgende passager (de i parentes nævnte forskelle er bibeholdt i udgaven):

Sats I:

t. 1-22 = t. 257-278 (gentagelsen begynder dog *ff* i stedet for *f* og betegnelsen *con fuoco* mangler)

Sats II

t. 1-16 = t. 92-107 (t. 13 har *mp*, t. 104 har *p*)

Sats III

t. 1-13(14) = t. 134-146(147) (dog er pauken udeladt i t. 134-137); dele af t. 135-137 og t. 138-145 er efterladt tomme af RL i partituret med henvisning til t. 5-12 – en nodeskriver har senere udfyldt de tomme takter

t. 13-17 = t. 28-32 (dog med forskelle i instrumentation og andet, herunder cor 1, som i t. 14/29 har hhv. *p* og *mf*, og S, som i t. 17/32 er noteret rytmisk forskelligt)

I sats I gentages desuden en række passager i andre tonerarter og med større eller mindre forskelle i instrumentation, dynamik og artikulation. Nogle af disse variationer i notationsmåden er givetvis vilkårlige, men da der vanskeligt kan prioriteres mellem dem, er de bibeholdt i udgaven. En vis gensidig komplettering har dog fundet sted mellem de pågældende taktgrupper:

t. 26-43 ~ t. 282-299

t. 68-85 ~ t. 321-338

t. 90-116 ~ t. 343-369

t. 393-399 ~ t. 400-406

t. 393-395 ~ t. 407-409

I sats II er der foretaget en tilsvarende begrænset komplettering mellem parallelle steder.

NOTER

Ud over redaktionelle kommentarer omfatter noterne specifikke oplysninger om

- tidlige rettelser og tilføjelser i autograf i kilde A (disse regnes til udgavens kildetekst og omfatter fx rettelser med rødt blæk)
- rettelser og tilføjelser i A hidrørende fra revisionsfasen 1925-26 (ignoreres i udgaven)
- detaljer i kildeteksten (A), som er udeladt i udgaven
- fortegn tilføjet med blyant i A med uidentificeret håndskrift og som undtagelsesvis ikke er optaget redaktionelt i udgaven i skarp eller rund parentes
- komplettering foretaget i henhold til kilde D (typografisk markeret i udgaven, undtagen i sats I, t. 225-238 og t. 456-469, hvor D er hovedkilde)

respectively before and after a page turn in the score (A) are tacitly completed if there is no doubt about the composer's intention. Superfluous accidentals (repetitions of fixed accidentals) are automatically omitted.

The numerous accidentals added in pencil by an unidentified hand in the full score (A) are in principle not taken into account; in practice almost all of them are adopted as editorial emendations in square brackets or as editorial cautionary accidentals in round brackets. Likewise typographically identified in the edition are editorial additions deriving from the short score (D).

Repeated passages are supplemented editorially (vice versa) and their notation made uniform. This applies to the following passages (the differences noted in parentheses are retained in the edition):

Movement I:

bb. 1-22 = bb. 257-278 (but the repetition begins *ff* instead of *f* and the expression mark *con fuoco* is not present)

Movement II

bb. 1-16 = bb. 92-107 (but b. 13 has *mp* while b. 104 has *p*)

Movement III

bb. 1-13 (14) = bb. 134-146(147) (but the timpani are omitted in bb. 134-137); parts of bb. 135-137 and 138-145 were left blank in the score by RL with a cross-reference to bb. 5-12, and a copyist later filled out these empty bars

bb. 13-17 = bb. 28-32 (but with differences in the instrumentation and on other points, including cor 1, which in bb. 14/29 has *p* and *mf* respectively, and S, which has different rhythmical notation in bb. 17/32)

In movement I there are also various passages which are repeated in different keys and with greater or lesser differences in instrumentation, dynamics and articulation. Some of these notational variations are doubtless arbitrary, but it would be difficult to prioritise the one over the other and they are therefore retained in the edition. Some mutual supplementation has however been undertaken between the relevant groups of bars:

bb. 26-43 ~ bb. 282-299

bb. 68-85 ~ bb. 321-338

bb. 90-116 ~ bb. 343-369

bb. 393-399 ~ bb. 400-406

bb. 393-395 ~ bb. 407-409

Similar (limited) supplementation has been carried out between parallel passages in movement II.

NOTES

In addition to editorial comments the notes provide specific information on

- early autograph corrections and additions in source A (these are treated as part of the source text for the edition and include e.g. corrections in red ink)
- corrections and additions in A deriving from a revision phase in 1925-26 (ignored in the edition)
- details in the source text (A) which are suppressed in the edition
- pencilled accidentals added in A by an unidentified hand and exceptionally not included editorially inside square or round brackets
- supplementation based on source D (typographically identified in the edition except in movement I, bb. 225-238 and 456-469, where D is the principal source)

- komplettering foretaget i henhold til kilde F i sats I, t. 456-463 + t. 468-469 (uden typografisk markering i udgaven)
- supplerende oplysninger fra D af særlig interesse, hovedsagelig vedrørende tempoangivelser, som er ændret eller udeladt i A
- til belysning af den samtidige opførelsespraksis medtages de dirigenttilføjelser (af Louis Glass?), som supplerer kilde-teksten (se noter til sats I t. 43 og sats III t. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

Betegnelsen 'primær' refererer nedenfor til værkets her udgivne originalform, mens ændringer, som stammer fra revisionsfasen 1925/26 og som ignoreres i udgaven, betegnes 'sekundære'.

Tonehøjden angives på konventionel vis ud fra 'nøglehuls-c'et' = c¹.

Sats I

takt	stemme	kommentar
1	-	<i>Allegro con anima</i> sekundært rettet til <i>Allegro animato</i> ; ikke taget til følge; en tidligt tilføjet metronomangivelse (med rødt blæk) er udraderet og ulæselig
	fl, ob, cl, vl I, II	<i>con fuoco</i> udraderet, antagelig sekundært; genindført
2-3	fl, ob, cl	sekundær bueændring med blyant ignoreret
3-4	fl, vl I	◀ i t. 3 samt <i>fz</i> (node 1) og ▶ i t. 4 sekundært tilføjet i A med blyant og trukket op med blæk; udeladt
5	cor 3-4, tr	udraderinger og noderektelser taget til følge, idet gentagelsen t. 261 har takten i samme, primære form (om end med afskrivfejl: # i cor 3-4 (sidste node) er fejlagtigt placeret ved sidste node i tr 1-2)
6	fag 1 vl I, vl II	bindebue fra node 3 til t. 7 node 1 tilføjet iht. D bue node 1-7 delvis udraderet, antagelig sekundært; genindført
12	cor 1	noder rettet med blyant, men på et tidligt tidspunkt, idet rettelsen er medtaget i gentagelsen t. 268, som har takten i primær form; rettelsen taget til følge
14-16	vl I (vl II)	blyantstilføjelser i A: opstrøg t. 14 node 1 + buerettelser t. 15-16, antagelig fremmed hånd; ikke taget til følge (tilsvarende buerettelser t. 17 skimtes, men er udraderet)
15	trb	<i>mf</i> rettet med blæk til <i>f</i> ; tidlig rettelse, taget til følge
17-18	ob, cl, fag, trb, vla	udraderinger og noderektelser foretaget i to omgange, sidste gang sekundært; sekundære rettelse elimineret ved kollation med gentagelsen t. 273-274, der har takten i primær form
19	cl 2, fag 1, trb 1-2, vla	sekundære udraderinger og blækrettelser ignoreret; opr. notation genskabt med støtte i t. 275, som har takten i primær form (samt D)
19-23	cl 2	opr. pause fra sidste fjerdedel t. 19 til og med t. 23; tilføjelsen er tidlig, idet den er

- supplementation based on source F in movement I, bb. 456-463 + bb. 468-469 (not typographically identified in the edition)
- supplementary information of special interest from D, mainly relating to tempo indications altered or not included in A
- in illustration of contemporary performance practice the notes cite conductor's remarks (by Louis Glass?) which supplement the source text (see notes to movement I b. 43 and movement III bb. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

The term 'primary' refers below to the original form of the work as published here, whereas alterations belonging to the revision phase of 1925/26 are termed 'secondary' (these alterations are ignored in the edition).

The pitch is indicated conventionally with 'the keyhole c' = c¹.

Movement I

bar	part	remarks
1	-	<i>Allegro con anima</i> secondarily corrected to <i>Allegro animato</i> ; not adopted here; a metronome mark added at an early stage (in red ink) has been erased and is illegible
	fl, ob, cl, vl I, II	<i>con fuoco</i> erased (probably secondarily); reintroduced here
2-3	fl, ob, cl	secondary slur alteration in pencil ignored
3-4	fl, vl I	◀ in b. 3 + <i>fz</i> (note 1) and ▶ in b. 4 secondarily added in pencil in A and then inked in; suppressed here
5	cor 3-4, tr	erasures and note corrections adopted here because the repetition in b. 261 has this bar in the same primary form (though with a copying error: # in cor 3-4 (last note) is incorrectly placed at the last note in tr 1-2)
6	fag 1 vl I, vl II	tie from note 3 to b. 7 note 1 supplied in accordance with D slur notes 1-7 partly erased, presumably secondarily; reintroduced here
12	cor 1	notes corrected in pencil (though at an early stage, for the correction is made in the repetition at b. 268, which has the bar in its primary form; correction adopted here
14-16	vl I (vl II)	pencilled additions in A: upstroke b. 14 note 1 + slur corrections bb. 15-16, probably by another hand; not adopted here (corresponding slur corrections faintly visible in b. 17 but erased)
15	trb	<i>mf</i> altered in pencil to <i>f</i> ; early correction, adopted here
17-18	ob, cl, fag, trb, vla	erasures and note corrections made in two phases, the latter secondary; secondary corrections eliminated by collation with the repetition at bb. 273-274, where the material occurs in its primary form
19	cl 2, fag 1, trb 1-2, vla	secondary erasures and pencilled corrections ignored; original notation restored on the basis of b. 275, which has the bar in its primary form (and also D)
19-23	cl 2	originally there was a rest from b. 19 last crotchet up to and including b. 23; the addition is early, for it is included in the

		medtaget i gentagelsen t. 275-278, som har passagen i primær form			repetition at bb. 275-278, which has the passage in its primary form
24	cor 1-2	bindebue fra node 1 til t. 25 node 1 (der ved fejlskrivning opr. var noteret som g ¹) udeladt	24	cor 1-2	tie from note 1 to b. 25 note 1 (which due to a copying error was originally notated as g ¹) suppressed
30	ob	<i>sempre piano</i> flyttet fra t. 31 til frasens begyndelse	30	ob	<i>sempre piano</i> transferred from b. 31 to the beginning of the phrase
41	trb 3	node 1: overflødig # udeladt	41	trb 3	note 1: superfluous # suppressed
43	–	"String[endo]" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt	43	–	"String[endo]" added in blue crayon in A by conductor (Louis Glass?); suppressed here
	vla	◁ tilføjet iht. D		vla	◁ supplied in accordance with D
49	vl I, II, vla, vlc	gentaget <i>f</i> i taktens begyndelse udeladt	49	vl I, II, vla, vlc	repeated <i>f</i> at beginning of bar suppressed
52	–	D har <i>molto con moto</i>	52	–	D has <i>molto con moto</i>
55	timp	bue uden afslutning i t. 56 (efter bladvending i A) udeladt (ingen bue i D)	55	timp	slur without ending in b. 56 (after page turn in A) suppressed (no slur in D)
60	vlc, cb	<i>f</i> tilføjet iht. D	60	vlc, cb	<i>f</i> supplied in accordance with D
61	tutti	<i>dim.</i> og <i>dim. molto</i> tilføjet iht. D	61	tutti	<i>dim.</i> and <i>dim. molto</i> supplied in accordance with D
	vlc, cb	node 2: overflødig # udeladt		vlc, cb	note 2: superfluous # suppressed
62-63	str	<i>dim. molto</i> tilføjet iht. D		str	<i>dim. molto</i> supplied in accordance with D
65	vlc	<i>p</i> tilføjet iht. D	62-63	str	<i>p</i> supplied in accordance with D
67	fag 2	node 1: ♯ rettet til ♮ og manglende pause tilføjet i analogi med cor 1	65	vlc	note 1: ♯ emended to ♮ and missing rest supplied by analogy with cor 1
74	cl 1	<i>molto espr.</i> overstreget med blæk, antagelig tidlig rettelse; taget til følge	67	fag 2	<i>molto espr.</i> crossed out in pencil, presumably an early correction; adopted here
78	cor 2	<i>p</i> tilføjet iht. D	74	cl 1	<i>p</i> supplied in accordance with D
81	vl I, II	dynamik justeret i analogi med t. 334 (<i>f</i> i vl I ved node 3 udeladt; i D er <i>f</i> anbragt ved node 5)	78	cor 2	dynamics adjusted by analogy with b. 334 (<i>f</i> in vl I at note 3 suppressed; <i>f</i> is written at note 5 in D)
88	vl I	<i>fz</i> tilføjet iht. D	81	vl I, II	<i>fz</i> supplied in accordance with D
95-96	timp	◁ tilføjet iht. D (og i analogi med tr)	88	vl I	◁ supplied in accordance with D (and by analogy with tr)
99	ob 1	node 1: overflødig # udeladt	95-96	timp	◁ supplied in accordance with D (and by analogy with tr)
102	cl 1	node 1: overflødig # udeladt	99	ob 1	note 1: superfluous # suppressed
104	fag 2	bue tilføjet og <i>ben tenuto</i> flyttet til t. 105 i analogi med vlc 2 og cb	102	cl 1	note 1: superfluous # suppressed
105	fag 1	<i>ben tenuto</i> flyttet fra t. 106 (tredje fjerdedel) i analogi med fag 2, vlc 2 og cb	104	fag 2	slur supplied and <i>ben tenuto</i> transferred to b. 105 by analogy with vlc 2 and cb
105-106	vl I, II	bueændringer tilføjet med blyant i A, antagelig sekundære, måske fremmed hånd; ikke taget til følge	105	fag 1	<i>ben tenuto</i> transferred from b. 106 (third crotchet) by analogy with fag 2, vlc 2 and cb
106	ob 1	bue fra node 2 uden endepunkt i t. 107 (efter bladvending i A) udeladt	105-106	vl I, II	slur alterations added in pencil in A, probably secondary and perhaps in another hand; not adopted here
108	vlc, cb	<i>f</i> tilføjet af udgiveren i analogi med resten af orkestret	106	ob 1	slur from note 2 without end point in b. 107 (after page turn in A) suppressed
113	fag 1	node 3: marc. udeladt i analogi med vlc og t. 366	108	vlc, cb	<i>f</i> supplied editorially by analogy with rest of orchestra
117	–	D har <i>con animato!</i> [sic]	113	fag 1	note 3: marc. suppressed by analogy with vlc and b. 366
121	cl	bue fra node 1 uden endepunkt i t. 122 (efter bladvending i A) udeladt (D har ingen bue)	117	–	D has <i>con animato!</i> [sic]
	vl I, II	node 2: marc. tilføjet iht. D	121	cl	slur from note 1 without end point in b. 122 (after page turn in A) suppressed (D has no slur)
122-124	timp	fortegn mgl. i A, men er underforstået, idet RL foreskriver pauker i <i>As</i> og <i>Des</i>		vl I, II	note 2: marc. supplied in accordance with D
125-141	cor 1-2	samtlige noder ændret på et tidligt tidspunkt med rødt blæk; rettelsen taget til følge, mens RLs sekundære kommentarer "de overstregede Noder gælder! ikke de røde!" (A s. 20) og "de røde Noder gælder ikke! R.L." (s. 21) er ignoreret	122-124	timp	accidentals wanting in A, but implicit inasmuch as RL prescribes timpani in A ₁ and D ₁
125-146	timp	A har noder uden bindebue og <i>tr</i> over hver node; buer og bølget linje tilføjet i analogi med RLs normale praksis i A	125-141	cor 1-2	all notes altered at an early stage in red ink; correction adopted here, while RLs secondary comments 'the crossed-out notes apply! not the red ones!' (A p. 20) and 'the red notes do not apply! R.L.' (p. 21) have been ignored
127	str	<i>dim.</i> tilføjet iht. D	125-146	timp	A has untied notes and <i>tr</i> over each note; slurs and wavy line supplied by analogy with RL's normal practice in A
			127	str	<i>dim.</i> supplied in accordance with D

147-148 timp	fortegn mgl. i A, men er underforstået, idet RL foreskriver pauke i <i>Des</i> ; marc. tilføjet med blyant (fremmed hånd) på alle 4 noder og fermat tilføjet med blyant (samme hånd?) t. 148; udeladt	147-148 timp	accidentals wanting in A, but implicit inasmuch as RL prescribes timpano in D); marc. added in pencil (by another hand) on all 4 notes and fermata added in pencil (by the same hand?) in b. 148; suppressed here
149 -	♩ = 50 tilføjet i A på et tidligt tidspunkt med rødt blæk	149 -	♩ = 50 added in A at an early stage in red ink
fag 1	node 1 (gis) overstreget med blyant og værdien af node 2 (cis ¹) rettet fra ♯ til ♭, antagelig sekundært; opr. notation fulgt; <i>espr.</i> tilføjet af RL med blyant i A, antagelig en tidlig tilføjelse; taget til følge	fag 1	note 1 (g [#]) crossed out in pencil and length of note 2 (c [#]) altered from ♯ to ♭ (probably secondarily, original notation followed); <i>espr.</i> added by RL in pencil in A, probably an early addition; adopted here
159-160 str	sekundært tilføjet blyantsskitse i A med ændring af strygelsesatsen ignoreret	159-160 str	A has a secondarily added sketch in pencil for an alteration to the string parts; ignored in the edition
163 vla	nøgle tilføjet med blyant i A (uidentific. hånd); taget redaktionelt til følge	163 vla	clef added in pencil in A (unidentif. hand); editorially incorporated
170 -	D har ved sidste fjerdedel: <i>molto lento</i>	170 -	D has at the last crotchet: <i>molto lento</i>
178 -	<i>poco a poco più mosso</i> sekundært rettet til <i>Con moto</i> ; ikke taget til følge	178 -	<i>poco a poco più mosso</i> secondarily altered to <i>Con moto</i> ; not adopted here
181 -	♩ = 66 tilføjet tidligt i A med rødt blæk; et sekundært tilføjet <i>Scherzando</i> og ændring af metronomangivelsen til ♩ = ♩ ignoreret	181 -	♩ = 66 added at an early stage in A in red ink; secondarily added <i>Scherzando</i> and alteration of metronome mark to ♩ = ♩ ignored
182-203 tutti	sekundære blyantsrettelser og -tilføjelser ignoreret (passagen t. 181-208 med korrektioner er forlæg for Constance Langgaards afskrift i 1926-partituret, RLS 11,3)	182-203 tutti	secondary corrections and additions in pencil ignored (the passage bb. 181-208 with corrections was the copy text for CL's transcription in the 1926 score, RLS 11,3)
186 vlc, cb	node 1: overflødig ♯ udeladt	186 vlc, cb	node 1: superfluous ♯ suppressed
195 cor 4	<i>p</i> tilføjet iht. D	195 cor 4	<i>p</i> supplied in accordance with D
200 cor 4	noden overstreget med rød farvestift, antagelig sekundært; ikke taget til følge	200 cor 4	note crossed out with red crayon, probably secondarily; alteration not adopted here
204 cor 2, 4	pause og node overstreget med rød farvestift (RL?); ikke taget til følge	204 cor 2, 4	rest and note crossed out with red crayon (RL?); not adopted here
209 fl	i de to systemer er tilføjet irrelevante blæknoter, delvis overstreget med blyant (antagelig Constance Langgaards forsøg med nodepennen); udeladt	209 fl	on these two staves irrelevant notes have been added in ink and partly crossed out in pencil (probably CL trying out her music pen); suppressed
210-211 fag 2	bueændring med blyant (RL?) ignoreret	210-211 fag 2	slur alteration in pencil (RL?) ignored
214 fag 2, trb 3	node 5: overflødig ♯ udeladt	214 fag 2, trb 3	note 5: superfluous ♯ suppressed
217 vl II	bue node 3-4 udeladt; bue node 2-3 tilføjet redaktionelt iht. D og i analogi med t. 215, 216, 218	217 vl II	slur notes 3-4 suppressed; slur notes 2-3 supplied editorially in accordance with D and by analogy with bb. 215, 216, 218
218 ob 2, fag 1	bindebue fra node 1 til t. 219 node 1 sekundært overstreget med blyant; ikke taget til følge	218 ob 2, fag 1	tie from note 1 to b. 219 note 1 crossed out secondarily in pencil; not adopted here
219 ob, cl 1	fortegn og noder uden relation til takten tilføjet med blæk i A, uden tvivl af Constance Langgaard; udeladt	219 ob, cl 1	accidentals and notes unrelated to the bar added in ink in A, doubtless by CL; suppressed
220 vlc, cb	node 2: opr. ges rettet med blæk og blyant til c, dernæst rettet tilbage til ges; opr. notation fulgt	220 vlc, cb	note 2: original g ^b corrected with pen and pencil to c and then changed back to g ^b ; original notation followed
221-222 vl I, II	der er foretaget udradering i takterne og noder er tilføjet med blæk; formodentlig rettelser af skrivefejl, idet takterne nu er identiske med paralleltakterne 219-220 og overensst. med D	221-222 vl I, II	erasures in these bars + notes added in ink; probably corrections of copying mistakes, for the bars are now identical with the parallel bb. 219-220 and also agree with D
222 træ, cor 1-2, trb 3, vla, vlc, cb	i forbindelse med et spring fra t. 222 til 243 er der foretaget udradering og rettelser med blyant og blæk; springet er elimineret i udgaven og takten ført tilbage til sin opr. form (gentagelse af t. 220), jfr. flg. note	222 woodwind, cor 1-2, trb 3, vla, vlc, cb	in connection with a leap from b. 222 to b. 243, material has been erased and corrections made with pencil and pen; the leap is eliminated in the edition and this bar restored to its original form (repetition of b. 220), cf. next note

223-242 tutti	der er først foretaget en revision, i hvert fald af passagens begyndelse; senere er der indført et spring fra t. 222 til t. 243 og to blade indeholdende t. 225-238 blev udtaget af A og er i dag forsvundet; skriftmæssige detaljer viser, at springet er sekundært; passagen medtages in extenso i udgaven, jfr. noter nedenfor	223-242 tutti	in the first instance a revision was undertaken at any rate of the beginning of this passage; later bb. 222-243 were omitted, and two leaves containing bb. 225-238 were removed from A (they have now disappeared); palaeographical details show that the leap is secondary and the whole passage is included in the edition, cf. notes below
223-224 tutti	takterne er overstreget i forbindelse med spring, jfr. ovenst. note; rettelser i visse stemmer med blæk og blyant hidrører øjensynlig fra en revision ca. 1920, hvis konsekvenser i t. 225 ff. ikke kendes; den opr. notation fulgt	223-224 tutti	these bars were crossed out as part of the omission process mentioned in the previous note; ink and pencil corrections in some parts seemingly derive from a revision made c1920, the consequences of which in b. 225 ff. are unknown; original notation followed here
225-238 tutti	et blad opr. pagineret 35-36 i A er forsvundet; de manglende 14 takter rekonstrueret iht. D (detaljer som ikke fremgår eksplicit af kilden er typografisk anført som redaktionelle tilføjelser, jfr. i øvrigt noter nedenfor)	225-238 tutti	a leaf originally paginated 35-36 in A has disappeared; the 14 missing bars are reconstructed in accordance with D (details not explicit in this source are typographically marked as editorial additions; see also notes below)
226 tr	node 2-3: D har stacc.; udeladt i analogi med t. 225	226 tr	notes 2-3: D has stacc.; suppressed by analogy with b. 225
232-238 cor	D bytter umotiveret om på cor 1-2 og 3-4; rettet i analogi med t. 227-231 og 239 ff.	232-238 cor	D exchanges cor 1-2 and 3-4 without good reason; emended by analogy with bb. 227-231 and 239 ff.
231 str	D har <i>pizz</i> over str; <i>arco</i> indtræder først t. 239, men findes ikke i A i denne takt; udgiveren har fundet det mest logisk at indføre arco fra t. 236	231 str	D has <i>pizz</i> over str; <i>arco</i> does not resume until b. 239, but is wanting in this bar in A; the editor finds it most logical that arco should resume at b. 236
232 tr, timp	D har <i>molto cresc.</i> (tr) og <i>cresc.</i> (timp); flyttet til t. 233 (og <i>molto</i> udeladt) i analogi med t. 241 (A)	232 tr, timp	D has <i>molto cresc.</i> (tr) and <i>cresc.</i> (timp); transferred to b. 233 (and <i>molto</i> suppressed) by analogy with b. 241 (A)
235 timp	D har <i>p</i> ; rettet til <i>mf</i> i analogi med fag og cor 1-2 samt t. 227	235 timp	D has <i>p</i> ; emended to <i>mf</i> by analogy with fag, cor 1-2 and b. 227
239-242 tutti	takterne overstreget i forbindelse med sekundært spring som ignoreres i udgaven, jfr. note til t. 223-242	239-242 tutti	bars crossed out as part of secondary omission ignored in the edition, cf. note to bb. 223-242
245, 246, 248 timp	opr. pause på andet taktslag; noderne tilføjet med blæk, øjensynlig en tidlig rettelse; taget til følge	245, 246, 248 timp	originally rest on second beat of bar; notes added in ink (apparently an early correction); adopted here
246-248 vlc, cb	blyantsrettelser og -tilføjelser, antagelig sekundære, ignoreret	246-248 vlc, cb	pencilled corrections and additions, probably secondary; ignored
249 -	<i>Animato</i> tilføjet med blyant i A, antagelig sekundært; udeladt	249 -	<i>Animato</i> added in pencil in A, probably secondary; suppressed
249-256 tutti	bueændringer i str med blyant samt en række sekundært skitserede blyantsændringer, navnlig i t. 255-256, ignoreret	249-256 tutti	slur alterations in pencil in str + a number of pencilled outlines of secondary corrections, especially in bb. 255-256, ignored
250 -	en påskrift med blyant i A mellem systemerne, over vl I: "Fuglevadsvei" (RL? uden relevans for musikken!) udeladt	250 -	pencilled annotation between the staves in A over vl I: "Fuglevadsvei" (RL? irrelevant to the music!); suppressed
252 træ, messing, timp	A har <i>cresc. sempre</i> ; misvisende <i>sempre</i> udeladt (D har i t. 249 <i>cresc.</i> i tr, i t. 252 <i>molto cresc.</i> i hele orkestret)	252 woodwind, brass, timp	A has <i>cresc. sempre</i> ; misleading <i>sempre</i> suppressed (D has <i>cresc.</i> in tr at b. 249 and <i>molto cresc.</i> in the whole orchestra at b. 252)
259-275 tutti	kopieret af afskriver i A efter t. 3-19 (RL har opr. blot skrevet <i>Come sopra</i> og henviser til takterne 3-19); sekundære tilføjelser af RL ignoreret (fx \llcorner i t. 259 i fl og vl I); i udgaven er passagen en kopi af t. 3-19, jfr. dog flg. note	259-275 tutti	transcribed in A by a copyist from bb. 3-19 (originally RL merely wrote <i>Come sopra</i> with a cross-reference to these bars); secondary additions by RL ignored (e.g. \llcorner in b. 259 in fl and vl I); in the edition the passage replicates bb. 3-19, see however following note
262-263 cor 3-4	\gg og <i>f</i> tilføjet af udgiveren for at udligne dynamikken i forhold til cor 1-2, idet RL	262-263 cor 3-4	\gg and <i>f</i> editorially supplied to bring the dynamics into line with cor 1-2; RL pre-

		foreskriver <i>ff</i> ved repetitionens begyndelse t. 257 i stedet for <i>f</i> som i t. 1.			scribes <i>ff</i> at the beginning of the repetition in b. 257 instead of <i>f</i> as in b. 1
276-277	cl 2, fag, tr, timp	kopieret af afskriver i A efter t. 20-21 (RL har opr. blot henvist til disse takter)	276-277	cl 2, fag, tr, timp	transcribed by a copyist in A from bb. 20-21 (originally RL merely wrote a cross-reference to these bars)
281-282	vl I	bueændring med blyant (RL?) ignoreret	281-282	vl I	pencilled slur alteration (RL?) ignored
283	fag 1	His rettet til Ais i analogi med vlc (notationsfejl)	283	fag 1	B# emended to A# by analogy with vlc (notational error)
284	-	D har <i>Tranquillo</i>	284	-	D has <i>Tranquillo</i>
289	cb	bue til node 1 (uden begyndelse i t. 288) udeladt, jfr. t. 32-33	289	cb	slur to note 1 (without beginning in b. 288) suppressed, cf. bb. 32-33
290	vl I, II	fejlagtigt anbragt \uparrow til sidst i takten udeladt	290	vl I, II	erroneous \uparrow at end of bar suppressed
296	tutti	<i>allargando</i> står i A kun anført ved vl I-2, vlc og cb; justeret iht. D, hvor det er anført over akkoladen som andre tempo/karakterbetegnelser	296	tutti	<i>allargando</i> only marked in vl I-2, vlc and cb in A; adjusted in accordance with D, where in the same way as other tempo and expression marks it is placed above the system
296-297	vl I	◀▶ tilføjet iht. D og i analogi med t. 40-41	296-297	vl I	◀▶ supplied in accordance with D and by analogy with bb. 40-41
298-299	vl I	◀▶ tilføjet iht. D og i analogi med t. 42-43	298-299	vl I	◀▶ supplied in accordance with D and by analogy with bb. 42-43
299	vla	◀▶ tilføjet iht. D (jfr. t. 43)	299	vla	◀▶ supplied in accordance with D (cf. b. 43)
300	vc, cb	marc. tilføjet iht. D	300	vc, cb	marc. supplied in accordance with D
301	cor 1	node 1: overflødig \sharp udeladt	301	cor 1	node 1: superfluous \sharp suppressed
	vla 1	samklang 1: rettelse med blyant, antagelig sekundær, ignoreret		vla 1	double-stop 1: pencilled correction, presumably secondary; ignored
305	-	D har <i>Con animato!</i> [sic]	305	-	D has <i>Con animato!</i> [sic]
305-306	timp	◀, <i>fz</i> og ▶ tilføjet iht. D	305-306	timp	◀, <i>fz</i> and ▶ supplied in accordance with D
307-308	timp	◀, <i>fz</i> og ▶ tilføjet iht. D	307-308	timp	◀, <i>fz</i> and ▶ supplied in accordance with D
309	vl II	node 2-3: marc. tilføjet med blyant i A, antagelig fremmed hånd; ikke taget til følge	309	vl II	notes 2-3: marc. added in pencil in A, probably by another hand; not adopted here
318	-	D har <i>molto ritenuto</i>	318	-	D has <i>molto ritenuto</i>
323	vl II, vlc	<i>sempre espres.</i> ved node 4 overstreget; tidlig rettelse, taget til følge	323	vl II, vlc	<i>sempre espres.</i> at note 4 crossed out (early correction), adopted here
324	vl II, vlc	A har én bue fra t. 323 node 1 til t. 324 node 4; rettet iht. D og i analogi med t. 70-71, 321-322 og 325-326 ▶ tilføjet iht. D og i analogi med t. 71	324	vl II, vlc	A has a single slur from b. 323 note 1 to b. 324 note 4; emended in accordance with D and by analogy with bb. 70-71, 321-322 and 325-326; ▶ supplied in accordance with D and by analogy with b. 71
324-325	cor 2	◀▶ tilføjet i analogi med fag 1, t. 71-72 (D har ◀ t. 324)	324-325	cor 2	◀▶ supplied by analogy with fag 1, bb. 71-72 (D has a ◀ in b. 324)
325	cor 2	▶ tilføjet i analogi med fag 1, t. 72 (jfr. note til t. 324, cor 2)	325	cor 2	▶ supplied by analogy with fag 1, b. 72 (cf. note to b. 324, cor 2)
331	vlc	node 6-7: nodeværdier ændret fra ♪♪ til ♪♪ iht. D og i analogi med vl II og t. 78	331	vlc	notes 6-7: note values emended from ♪♪ to ♪♪ in accordance with D and by analogy with vl II and b. 78
337	vla	node 1: rettelse med blyant, antagelig sekundær, ignoreret	337	vla	note 1: pencilled correction, probably secondary, ignored here
338	fl	◀▶ tilføjet med blyant i A over systemerne (sandsynligvis dirigent); udeladt	338	fl	◀▶ added in pencil in A over the system (probably by conductor); suppressed
343	cb	bue til node 1 (uden begyndelsespunkt, efter bladvending i A) udeladt	343	cb	slur to note 1 (without beginning point, after page turn in A) suppressed
344	-	D har <i>tranquillo sempre</i>	344	-	D has <i>tranquillo sempre</i>
347	cor	◀ tilføjet i A med blyant (sandsynligvis dirigent); udeladt	347	cor	◀ added in pencil in A (probably by conductor); suppressed
349	cor 3	nøglen er tilføjet med blyant i A (uidentific. hånd)	349	cor 3	clef added in pencil in A (unidentif. hand)
350-351	cl 2	noder overstreget med blæk; rettelse af fejlskrivning	350-351	cl 2	notes crossed out in ink; correction of scribal error
354	cor 1	bue fra node 2 uden endepunkt (bladvending efter t. 354 i A) udeladt	354	cor 1	slur from note 2 without end point (page turn after b. 354 in A) suppressed
	cor 3	bue fra node 1 uden endepunkt (bladvending efter t. 354 i A) udeladt		cor 3	slur from note 1 without end point (page turn after b. 354 in A) suppressed

358-359 vl I, II vlc-1	bueændringer med blyant (RL?) ignoreret buer t. 358 node 2 til 359 node 1 + t. 359 node 2 til 360 node 4 ændret i analogi med vla og t. 105-106	358-359 vl I, II vlc-1	pencilled slur alterations (RL?) ignored slurs b. 358 note 2 to 359 note 1 + b. 359 note 2 to 360 note 4 emended by analogy with vla and bb. 105-106
361-364 cor 3 365 vlc, cb 370 fag	<i>tenuto</i> og marc. tilføjet iht. D marc. tilføjet iht. D <i>f</i> rettet til <i>ff</i> i analogi med resten af orkestret	361-364 cor 3 365 vlc, cb 370 fag	<i>tenuto</i> and marc. supplied in accordance with D marc. supplied in accordance with D <i>f</i> emended to <i>ff</i> by analogy with rest of orchestra
378-379, 380-381 vl I, II, vla	◀▶ tilføjet iht. D	378-379, 380-381 vl I, II, vla	◀▶ supplied in accordance with D
382 ob, cl	node 1: stacc. tilføjet iht. D (redaktionelt tilføjet i fag og cb)	382 ob, cl	node 1: stacc. supplied in these parts in accordance with D (supplied editorially in fag and cb)
-	D har ♩. = ♩ (<i>l'istesso tempo</i> overstreget)	-	D has ♩. = ♩ (<i>l'istesso tempo</i> crossed out)
392 -	D har ♩. = ♩	392 -	D has ♩. = ♩
394 vl I, II	◀▶ flyttet fra t. 393 iht. D og i analogi med t. 401 og 408	394 vl I, II	◀▶ transferred from b. 393 in accordance with D and by analogy with bb. 401 and 408
396 vl I, II vla	<i>fz</i> rettet til <i>ffz</i> i analogi med t. 403 ◀ tilføjet med blyant i A, antagelig en dirigenttilføjelse; af D fremgår det eksplicit, at der ikke skal være cresc.	396 vl I, II vla	<i>fz</i> emended to <i>ffz</i> by analogy with b. 403 ◀ added in pencil in A, probably a conductor's addition; D shows explicitly that there should be no cresc.
398 vla-2	node 1: overflødig ♯ udeladt	398 vla-2	node 1: superfluous ♯ suppressed
401 fag 1	overflødig 4/4-taktangivelse udeladt	401 fag 1	superfluous 4/4 time signature suppressed
411 fag 2 timp	overflødig 12/8-taktangivelse udeladt umotiveret <i>f</i> i taktens begyndelse udeladt	411 fag 2 timp	superfluous 12/8 time signature suppressed unmotivated <i>f</i> at beginning of bar suppressed
412 vl II	<i>divisi</i> udeladt (tilføjet redaktionelt t. 410)	412 vl II	<i>divisi</i> suppressed (supplied editorially at b. 410)
415 -	D har <i>piu allargando</i>	415 -	D has <i>piu allargando</i>
417 vlc, cb	taktangivelse ændret fra 4/4 til 12/8 i analogi med fag	417 vlc, cb	time signature emended from 4/4 to 12/8 by analogy with fag
419-421 fl, ob, cor	blækrettelser foretaget under renskrivningen taget til følge	419-421 fl, ob, cor	corrections in ink (made during the fair copying process) adopted here
425 ob, fag, cor 1-2	node 1-2: fejlagtig punktering udeladt (overstreget med blyant i A); <i>ben tenuto</i> flyttet fra t. 426; 'tenuto-bue' fra node 2 samtidig overflødiggjort og udeladt (om denne type buer: se note til dirigenten, partituret s. 14)	425 ob, fag, cor 1-2	notes 1-2: incorrect dotting suppressed (crossed out in pencil in A); <i>ben tenuto</i> transferred from b. 426; 'tenuto-tie' from note 2 simultaneously rendered superfluous and suppressed (on this type of tie see note to the conductor, score p. 14)
trb 3	'tenuto-bue' fra node 2 udeladt (erstatte af <i>ben tenuto</i> , jfr. ovenst. note)	trb 3	'tenuto-tie' from note 2 suppressed (replaced by <i>ben tenuto</i> , cf. previous note)
cb	'tenuto-bue' fra node 1 og 2 udeladt (jfr. ovenst. note)	cb	'tenuto-tie' from notes 1 and 2 suppressed (cf. note above)
435 trb	node 1: <i>mf</i> flyttet fra node 2 i overensst. med t. 447	435 trb	note 1: <i>mf</i> transferred from note 2 in agreement with b. 447
437-448 tutti	et spring fra t. 436 til t. 449 er indført i A, antagelig sekundært, men senere slettet	437-448 tutti	a leap from b. 436 to b. 449 marked in A (probably secondary; subsequently cancelled)
449 cl 1, cor 1-2, 4, vl, vla	blyantsrettelser tilføjet i A i forbindelse med spring (jfr. note ovf.), men er atter til dels udraderet; ikke taget til følge	449 cl 1, cor 1-2, 4, vl, vla	pencilled corrections added in A in connection with a leap (cf. previous note); afterwards partly erased and not adopted here
451 tutti	et spring fra t. 450 til et sted mellem t. 456 og 469 er sekundært foreslået, men senere slettet	451 tutti	secondary suggestion for a leap from b. 450 to a point between bb. 456 and 469 marked but later cancelled
456-469 tutti	et blad opr. pagineret 71-72 i A er forsvundet; de manglende 14 takter er rekonstrueret iht. D, dog med justeringer iht. F (detaljer som ikke fremgår eksplicit af de to kilder er typografisk anført som redaktio-	456-469 tutti	a leaf originally paginated 71-72 in A has been lost; the missing 14 bars are reconstructed in accordance with D but with adjustments in accordance with F (details which are not explicit in the two sources are typographically identified as editorial

		nelle tilføjelser); justeringer foretaget iht. F dokumenteres i de følgende noter			additions); adjustments based on F are documented in the following notes
456	blæsere	<i>fz</i> tilføjet iht. F	456	wind	
	fl	node 1: rytmen ændret fra ♩ til ♪ iht. F		instrs	<i>fz</i> supplied in accordance with F
	cl	D har øjensynlig <i>dim.</i> ; udeladt, da F ikke har <i>dim.</i> i træblæsere		fl	note 1: rhythm emended from ♩ to ♪ in accordance with F
	fag	node 1: tilføjet iht. F		cl	D apparently has <i>dim.</i> ; suppressed because F has no <i>dim.</i> in the woodwind
	trb 3,			fag	note 1: supplied in accordance with F
	timp	<i>fp</i> tilføjet iht. F (D har <i>p</i> , dog kun ved timp)		trb 3,	
	cb	<i>f</i> tilføjet iht. F		timp	<i>fp</i> supplied in accordance with F (D has <i>p</i> , but only in timp)
456-463	str	buer justeret iht. F		cb	<i>f</i> supplied in accordance with F
457	fl	<i>mf</i> tilføjet iht. F	456-463	str	slurs adjusted in accordance with F
	fag	node 3: tilføjet iht. F (oversprunget i D)	457	fl	<i>mf</i> supplied in accordance with F
	vl II	<i>f</i> tilføjet iht. F		fag	note 3: supplied in accordance with F (omitted in D)
458	cl	node 1: <i>fz</i> tilføjet iht. F		vl II	<i>f</i> supplied in accordance with F
	cor 1-2	marc. tilføjet iht. F	458	cl	note 1: <i>fz</i> supplied in accordance with F
462	vla	node 4: ♯ tilføjet iht. F		cor 1-2	marc. supplied in accordance with F
463	cor	takten er iht. D en gentagelse af t. 461; ombytning af cor 1-2 og 3-4 er foretaget redaktionelt af praktiske grunde (i F er der ingen pause, cor 1-2 spiller unisont med cor 3-4 i taktens sidste halvdel)	462	vla	note 4: ♯ supplied in accordance with F
	vlc	D har figur unison med vla node 1-4; F har node 1 efterfulgt af pauser	463	cor	in accordance with D the bar repeats b. 461; cor 1-2 and 3-4 exchanged editorially for practical reasons (no rest in F, cor 1-2 play unison with cor 3-4 in last half of bar)
464	fl	<i>ff</i> tilføjet iht. F t. 468 (t. 464-467 er udeladt i denne kilde)		vlc	D writes the figure unison with vla notes 1-4; F has note 1 followed by rests
	timp	<i>f</i> tilføjet iht. F t. 468 (t. 464-467 er udeladt i denne kilde)	464	fl	<i>ff</i> supplied in accordance with F b. 468 (bb. 464-467 are omitted in this source)
468-469	cl, tr, trb	buer tilføjet iht. F		timp	<i>f</i> supplied in accordance with F b. 468 (bb. 464-467 are omitted in this source)
	vl I, II,		468-469	cl, tr, trb	slurs supplied in accordance with F
	vla, vlc	manglende fortegn tilføjet iht. F		vl I, II,	missing accidentals supplied in accordance with F
	cb	D har divisi med oktaveret a; udeladt iht. F		vla, vlc	D has divisi (with a at the octave); suppressed in accordance with F
471	cor 1	bindebue til t. 472 node 1 udeladt i analogi med cor 3	471	cor 1	tie to b. 472 note 1 suppressed by analogy with cor 3
	timp	bindebue til t. 472 node 1 udeladt (trille ophører i t. 471)		timp	tie to b. 472 note 1 suppressed (trill ends in b. 471)
473	tr 1, trb 2	node 3-4: sekundære noderettelser med blæk ignoreret	473	tr 1, trb 2	notes 3-4: secondary corrections of notes in ink ignored

Sats II

<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>
1-22, 92-107	–	første side (s. 75 i A if. opr. pag.) rummer følgende notat: <i>NB Blyantforandringer indføres i Orkesterstemmer samt Slutningen Pag. 91- 92. R.L. 1925; de nævnte, sekundære blyantsforandringer i passagen t. 1-22 og i gentagelsen t. 92-107 er atter udraderet; den omtalte slutning fra 1925 er sekundær og derfor udeladt i udgaven til fordel for en tidligere slutning, jfr. noter til t. 117-165</i>
1	–	<i>Lento religioso quasi adagio</i> er sekundært rettet til <i>Sostenuto religioso</i> (som atter er ændret til <i>Sostenuto esaltato</i>)
2-3, 6-7	str	over vl I er med blæk i A tilføjet $\langle \rangle$, antagelig sekundært; udeladt
3	vla-2	node 3: A har dobbeltgreb (eller div.) med tonerne d og f; f udeladt, idet der er tale

Movement II

<i>bar</i>	<i>part</i>	<i>remark</i>
1-22, 92-107	–	first page (p. 75 according to the original pagination of A) contains the following note: <i>NB Pencilled alterations to be entered in the orchestra parts together with the conclusion pp. 91-92. R.L. 1925; the alterations here referred to, in the passage bb. 1-22 and the repetition bb. 92-107, have been erased again; the conclusion referred to (from 1925) is secondary and therefore suppressed here in favour of an earlier conclusion, cf. notes to bb. 117-165</i>
1	–	<i>Lento religioso quasi adagio</i> secondarily corrected to <i>Sostenuto religioso</i> (and again altered to <i>Sostenuto esaltato</i>)
2-3, 6-7	str	$\langle \rangle$ was added over vl I in A; presumably secondary and suppressed here
3	vla-2	note 3: A has double-stopping (or div.) with the tones d and f; f is however a scribal error and is suppressed (in C, from which RL

		om en skrivefejl (RL har haft C som kilde, i denne er vla 1-2 noteret i ét system)			was copying, vla 1-2 are written on a single staff)
8	vla-2	node 1: sekundær blyantoverstregning af # ignoreret	8	vla-2	note 1: secondary cancellation of # in pencil ignored
9-11	vl II, vla, vlc	sekundære rettelser med blæk (og blyant) ignoreret	9-11	vl II, vla, vlc	secondary corrections in ink (and pencil) ignored
15-16	str	⇒ tilføjet iht. D	15-16	str	⇒ supplied in accordance with D
24	ob	sekundær blyantsrettelse ignoreret	24	ob	secondary pencilled correction ignored
26	vl I	node 4: sekundær blyantoverstregning af # ignoreret	26	vl I	note 4: secondary cancellation of # in pencil ignored
27-28	ob, cl, fag, cor	◁⇒ meget uegalt anbragt i A; justeret med støtte i C og D	27-28	ob, cl, fag, cor	◁⇒ very imprecisely located in A; adjusted by reference to C and D
28-29	træ	over fl 1 er med blæk i A tilføjet ◁⇒, antagelig sekundært; udeladt	28-29	woodwind	◁⇒, probably secondary, added in A in pencil over fl 1; suppressed here
30	vl I	node 4-5: sekundær blyantoverstregning af # og # ignoreret	30	vl I	notes 4-5: secondary pencilled cancellation of # and # ignored
31-34	ob, cl 1, fag, cor	de opr. noder i A stort set alle sekundært udraderet og overstreget og nye noder tilføjet med blæk; den opr. notation rekonstrueret med støtte i C og D	31-34	ob, cl 1, fag, cor	almost all the original notes in A have been secondarily erased or crossed out and new notes written in ink; the original notation has been reconstructed from C and D
33	vl I	node 1-2: sekundære blyantsrettelser ignoreret	33	vl I	notes 1-2: secondary pencilled corrections ignored
36	cl 2, fag	sekundære rettelser og tilføjelser med blyant ignoreret	36	cl 2, fag	secondary corrections and additions in pencil ignored
37-38	vl I	◁⇒ tilføjet iht. C og D og i analogi med t. 34	37-38	vl I	◁⇒ supplied in accordance with C and D and by analogy with b. 34
40	fag 2	node 2: des rettet til es i analogi med t. 109 og D	40	fag 2	note 2: d, emended to e, by analogy with b. 109 and D
43	vl I	sul D flyttet fra t. 44 (node 1)	43	vl I	sul D transferred from b. 44 (note 1)
44	vla	bue node 1-2 overstreget med blæk (rettelse af notationsfejl); rettelser taget til følge	44	vla	slur notes 1-2 crossed out in ink (correction of scribal error); correction adopted here
46	vla	node 1: marc. tilføjet med blyant i A, antagelig sekundært; udeladt	46	vla	note 1: marc. added in pencil in A, probably secondarily; suppressed
54	vla	node 1: marc. tilføjet med blyant i A, antagelig sekundært; udeladt	54	vla	note 1: marc. added in pencil in A, probably secondarily; suppressed
59	–	D har <i>molto largamente</i>	59	–	D has <i>molto largamente</i>
73-89	tutti	passagen er i A noteret med rødt blæk og sekundært trukket op med sort blæk samt korrigeret i enkelte detaljer (jfr. noter nedenfor)	73-89	tutti	in A this passage is written in red ink but subsequently written over in black ink (and corrected in a few details, cf. notes below)
73	–	<i>più con moto</i> er, antagelig sekundært, med blæk rettet til <i>con moto</i> og angivelsen ♩ = ♩ tilføjet; ikke taget til følge	73	–	<i>più con moto</i> is (probably secondarily) corrected in ink to <i>con moto</i> and the tempo relation ♩ = ♩ added; not adopted here
75	cl 1	fordobling af fl 2 overstreget med blæk, antagelig en rettelse af opr. skrivefejl; taget til følge	75	cl 1	doubling of fl 2 crossed out in ink (probably correction of an original scribal error); adopted here
76	fl 2	node 1: marc. tilføjet med blyant i A, antagelig sekundært; udeladt	76	fl 2	note 1: marc. added in pencil in A, probably secondarily; suppressed
81	cl 1	node og pauser tilsyneladende tilføjet i A på et sent tidspunkt; der er formentlig tale om en opr. forglemmelse, da takten nu er identisk med D	81	cl 1	note and rests apparently added in A at a late stage; probably an original scribal oversight since the bar is now identical with D
	cl 2	node 1: g ¹ rettet med blæk til fisis ¹ ; taget til følge (overbinding fra t. 80)		cl 2	note 1: g ¹ corrected in ink to f ^{is1} ; adopted here (tie from b. 80)
		node 2: b ¹ rettet med blæk til ais ¹ ; taget til følge			note 2: b ¹ corrected in ink to a ^{is1} ; adopted here
	cl 2, fag, cor	◁ tilføjet med blæk i A, antagelig sekundært; udeladt		cl 2, fag, cor	◁ added in A in ink, probably secondarily; suppressed
83	fl, ob, cl	<i>poco f</i> udraderet og sekundært ændret til <i>mf</i> ; <i>poco f</i> genindført	83	fl, ob, cl	<i>poco f</i> erased and secondarily altered to <i>mf</i> ; <i>poco f</i> reintroduced here
	vl I	<i>Gli altri</i> tilføjet iht. D; sekundært tilføjede pultangivelser med blyant og blæk udeladt		vl I	<i>Gli altri</i> supplied in accordance with D; desk numbers secondarily added with pencil and pen (suppressed here)

3	vl I, II	node 2: 0 tilføjet iht. D	3	vl I, II	note 2: 0 supplied in accordance with D
4	vl I, II	<i>p</i> tilføjet iht. D	4	vl I, II	<i>p</i> supplied in accordance with D
5	vl I, II	node 14: rettet fra d^2 til a^1 iht. D, da der sandsynligvis er tale om en renskrivningsfejl i A; med blyant (uidentific. hånd) er føjet et # til d 'et og dette dis findes i gentagelsen t. 138 (som er i afskrift)	5	vl I, II	note 14: emended from d^2 to a^1 in accordance with D (probably a fair copying error in A); an unidentif. hand has added a # to the d in pencil, and this $d\#$ is found in the repetition at b. 138 (written by a copyist)
6-7	vl I, II	$\langle \rangle$ tilføjet iht. D	6-7	vl I, II	$\langle \rangle$ supplied in accordance with D
7	cor 1	<i>p sempre</i> ændret til <i>p</i>	7	cor 1	<i>p sempre</i> altered to <i>p</i>
9	cor 1-2	misvisende eller fejlagtigt <i>più f</i> i taktens begyndelse udeladt	9	cor 1-2	misleading or incorrect <i>più f</i> at beginning of bar suppressed
10	timp, vl I vlc	overflødig $\langle \rangle$ i taktens begyndelse udeladt basnøgle tilføjet iht. D (tilføjet med blyant i A; uidentific. hånd)	10	timp, vl I vlc	superfluous $\langle \rangle$ at beginning of bar suppressed bass clef supplied in accordance with D
11	-	"Accel[erando]" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt	11	-	"Accel[erando]" added in pencil in A by an unidentif. hand
11	vl I, II	<i>con fuoco</i> flyttet fra node 5-6 til frasens begyndelse	11	vl I, II	"Accel[erando]" added in blue crayon in A by conductor (Louis Glass?); suppressed here <i>con fuoco</i> transferred from notes 5-6 to beginning of phrase
13	-	angivelsen ($\text{♩} - \text{♩}$) er tidligt overstreget af RL med rødt blæk; udeladt (jfr. note til t. 1); med samme blæk er tilføjet <i>Animato</i> (senere overstreget, antagelig sekundært)	13	-	the indication ($\text{♩} - \text{♩}$) was crossed out early on by RL in red ink; suppressed here (cf. note to b. 1); <i>Animato</i> added in the same ink (later crossed out, probably secondarily)
13	vlc	bue rettet fra node 2-5 til node 3-5 i overensst. med t. 28 og 146	13	vlc	slur emended from notes 2-5 to notes 3-5 in agreement with bb. 28 and 146
15	vl I	node 12: ‡ tilføjet af udgiveren	15	vl I	note 12: ‡ supplied editorially
15	vl I	node 1: stacc. udeladt i analogi med øvrige str og t. 30	15	vl I	note 1: stacc. suppressed by analogy with other str and b. 30
16	S	node 10: ordet <i>es</i> rettet til <i>ist</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form	16	S	note 10: the word <i>es</i> is here emended to <i>ist</i> in accordance with D and in agreement with the published text of the poem
17	cl 1	buens startpunkt ændret fra node 1 til node 2 i analogi med t. 30	17	cl 1	beginning of slur transferred editorially from note 1 to note 2 by analogy with b. 30
17	S	node 1: ordet <i>ist</i> rettet til <i>es</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form	17	S	note 1: the word <i>ist</i> is here emended to <i>es</i> in accordance with D and in agreement with the published text of the poem
18	S	sekundært skitserede rettelser med blyant og blæk ignoreret node 1: <i>Thränen</i> rettet til <i>Tränen</i> i overensst. med digtets publicerede form	18	S	outlines of corrections added secondarily in pencil and ink ignored
19	vl II	umotiveret <i>cresc.</i> udeladt (pause)	19	vl II	unmotivated <i>cresc.</i> suppressed (rest)
19	cor 1-2	<i>più f sempre</i> ændret til <i>più f</i>	19	cor 1-2	<i>più f sempre</i> altered to <i>più f</i>
22	-	<i>Tranquillo</i> tilføjet iht. D ("tranq" tilføjet i A med blyant og blå farvestift; uidentificeret hånd, Louis Glass?)	22	-	<i>Tranquillo</i> supplied in accordance with D ("tranq" added in A in pencil and blue crayon; unidentif. hand, Louis Glass?)
23	cor 1	<i>p sempre</i> ændret til <i>p</i>	23	cor 1	<i>p sempre</i> altered to <i>p</i>
24	vla	node 7: overflødig $\#$ udeladt	24	vla	note 7: superfluous $\#$ suppressed
24	S	bue node 1-2 udeladt (fejlnotation)	24	S	slur notes 1-2 suppressed (notational error)
24	cb	node 5: overflødig <i>sempre piano</i> udeladt	24	cb	note 5: superfluous <i>sempre piano</i> suppressed
25	cor 1	bue fra node 5 uden endepunkt i t. 26 (efter bladvending i A) udeladt	25	cor 1	slur from note 5 without end point in b. 26 (after page turn in A) suppressed
27	vl II	node 5: overflødig ‡ udeladt	27	vl II	note 5: superfluous ‡ suppressed
28	S	node 1: <i>Animato</i> overstreget med blæk, antagelig en tidlig rettelse; taget til følge	28	S	note 1: <i>Animato</i> crossed out in ink (probably an early correction; adopted here)
31	vl I	node 13: ‡ tilføjet af udgiveren	31	vl I	note 13: ‡ supplied editorially
31	cl 1	$\langle \rangle$ justeret i analogi med t. 16 og iht. D (i A centreret omkring t. 31 node 1)	31	cl 1	$\langle \rangle$ adjusted by analogy with b. 16 and in accordance with D (centered around b. 31 note 1 in A)
31	S	node 10: ordet <i>es</i> rettet til <i>ist</i> (jfr. note til t. 16 ovf.)	31	S	note 10: the word <i>es</i> is here emended to <i>ist</i> (cf. b. 16 above)
32	S	node 1: ordet <i>ist</i> rettet til <i>es</i> (jfr. note til t. 17 ovf.)	32	S	note 1: the word <i>ist</i> is here emended to <i>es</i> (cf. b. 17 above)
32-33	S	$\langle \rangle$ tilføjet iht. D	32-33	S	$\langle \rangle$ supplied in accordance with D

33	S	<i>cresc.</i> tilføjet iht. D	33	S	<i>cresc.</i> supplied in accordance with D
	vl I	bindebue node 21-22 tilføjet iht. D		vl I	tie notes 21-22 supplied in accordance with D
34	-	(♪♪-♪) overstreget med blyant; udeladt, jfr. note til t. 1	34	-	(♪♪-♪) crossed out in pencil; suppressed, cf. note to b. 1
	vl I	sidste node: ♯ tilføjet af udgiveren		vl I	last note: ♯ supplied editorially
35	cor 3-4	buer anført i analogi med cor 1-2 (RL lader dem ende ved node 5, men har dog for cor 3's vedkommende søgt at rette denne øjensynlige fejlskrivning)	35	cor 3-4	slurs positioned by analogy with cor 1-2 (RL lets them end on note 5, though in cor 3 he has attempted to correct this apparent scribal error)
	vl I	node 15: ♯ tilføjet af udgiveren		vl I	node 15: ♯ supplied editorially
37	S	node 1-3: ordene <i>es ist</i> rettet til <i>ist es</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form	37	S	notes 1-3: the words <i>es ist</i> are here emended to <i>ist es</i> in accordance with D and in agreement with the published text of the poem
38-45	tutti	sekundære blyants- og blækrettelser ignoreret (en udradering i t. 40, cor 1-2 er taget til følge, idet den, jfr. D, skyldes en opr. fejlskrivning)	38-45	tutti	secondary pencil and pen corrections ignored (but an erasure in b. 40, cor 1-2, is adopted here; it corrects an original scribal error, cf. D)
44	-	<i>molto ritenuto</i> overstreget med blæk i A, antagelig sekundært; rettelserne ikke taget til følge	44	-	<i>molto ritenuto</i> crossed out in ink in A, probably secondarily; correction not adopted here
	cor 4	<i>dim.</i> flyttet fra t. 45 i analogi med fag		cor 4	<i>dim.</i> transferred from b. 45 by analogy with fag
	vl I	bue node 2-12 rettet til to buer iht. D ➤ tilføjet iht. D		vl I	slur notes 2-12 emended to two slurs in accordance with D
45	vla	node 12: 0 tilføjet iht. D		vl I	slur notes 2-12 emended to two slurs in accordance with D
46	-	den opr. betegnelse <i>quasi l'istesso tempo</i> er på et tidligt tidspunkt rettet til <i>Poco animato</i> ; metronomangivelsen er ligeledes en tidlig tilføjelse (med rødt blæk)(sekundært er tempoet rettet til <i>Piu animato</i>)	45	vla	➤ supplied in accordance with D
			46	-	node 12: 0 supplied in accordance with D
52	vl I, II, vla	<i>mf</i> tilføjet redaktionelt i analogi med t. 58	52	vl I, II, vla	◀▶ adjusted in accordance with D
53	fl	<i>sempre mfor</i> rettet til <i>mf</i>	53	fl	the original indication <i>quasi l'istesso tempo</i> has been corrected early on to <i>Poco animato</i> ; the metronome mark is likewise an early addition (in red ink) (the tempo has been secondarily corrected to <i>Piu animato</i>)
54	fag 1	node 2: bue til t. 55 node 1 udeladt i analogi med fag 2	54	fag 1	note 2: slur to b. 55 note 1 suppressed by analogy with fag 2
	S	<i>con sentimento</i> flyttet fra node 3 til frasens begyndelse		S	<i>con sentimento</i> transferred from note 3 to beginning of phrase
	vl I	node 4: overflødig ♯ tilføjet med blyant i A (orienteringsfortegn); udeladt	53	fl	<i>sempre mfor</i> corrected to <i>mf</i>
	vl II	node 2: overflødig ♯ tilføjet med blyant i A (orienteringsfortegn); udeladt	54	fag 1	note 2: slur to b. 55 note 1 suppressed by analogy with fag 2
65	vl I, II, vla	➤ tilføjet iht. D og i analogi med t. 66 (vl I, vla)		S	<i>con sentimento</i> transferred from note 3 to beginning of phrase
	vlc 1	bue fra node 1 uden endepunkt i t. 66 (efter bladvending i A) udeladt		vl I	note 4: superfluous ♯ added in pencil in A (cautionary accidental); suppressed here
67	S	sekundære blækrettelser ignoreret		vl II	note 2: superfluous ♯ added in pencil in A (cautionary accidental); suppressed here
68	vl I(vl II), vla	node 2: ♯ tilføjet med blyant i A (samt ♯ ved node 4); opr. notation fulgt i overensst. med D	65	vl I, II, vla	➤ supplied in accordance with D and by analogy with b. 66 (vl I, vla)
				vlc 1	slur from note 1 without end point in b. 66 (after page turn in A) suppressed
70	ob 2	node 7: ♯ overstreget med blyant; ikke taget til følge	67	S	secondary corrections in ink ignored
	cor 3	node 1: ♯ rettet til ♯ med blyant (RL?); ikke taget til følge	68	vl I (vl II), vla	note 2: ♯ added in pencil in A (and ♯ at note 4); original notation followed in agreement with D
72	vl I, II	node 2 og 7: 0 tilføjet iht. D (i analogi med t. 71 node 7)	70	ob 2	note 7: ♯ crossed out in pencil; correction not adopted here
76	S	➤ tilføjet iht. D		cor 3	note 1: ♯ corrected to ♯ in pencil (RL?); not adopted here
77	vl I, II	node 2: 0 tilføjet iht. D	72	vl I, II	notes 2 and 7: 0 supplied in accordance with D (by analogy with b. 71 note 7)
84	vl I	node 1: 0 (a ¹) tilføjet iht. D			➤ supplied in accordance with D
86	vl I	<i>sempre dim.</i> ændret til <i>dim.</i>	76	S	node 2: 0 supplied in accordance with D
87	S	node 1: ordet <i>ein</i> rettet til <i>an</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form	84	vl I	note 1: 0 (a ¹) supplied in accordance with D
			86	vl I	<i>sempre dim.</i> altered to <i>dim.</i>
			87	S	note 1: the word <i>ein</i> is here emended to <i>an</i> in accordance with D and in agreement with the published text of the poem

94	vl I	node 5: 0 tilføjet iht. D	94	vl I	note 5: 0 supplied in accordance with D
94-95	vla	◁▷ tilføjet iht. D	94-95	vla	◁▷ supplied in accordance with D
95	vla	<i>p</i> tilføjet iht. D	95	vla	<i>p</i> supplied in accordance with D
96	fag 1	buens endepunkt uklart; justeret iht. D	96	fag 1	end point of slur unclear; adjusted in accordance with D
99	-	♩ = 132 er en tidlig tilføjelse i A (med rødt blæk)	99	-	♩ = 132 is an early addition in A (in red ink)
	vl II-2	node 1: 0 (e ²) tilføjet iht. D		vl II-2	note 1: 0 (e ²) supplied in accordance with D
102	vla, vlc, cb	<i>sf</i> tilføjet iht. D (<i>fz</i>)	102	vla, vlc, cb	<i>sf</i> supplied in accordance with D (<i>fz</i>)
107	vlc	node 1: 0 tilføjet iht. D	107	vlc	note 1: 0 supplied in accordance with D
108	-	♩ = 96 er en tidlig tilføjelse i A (med rødt blæk)	108	-	♩ = 96 is an early addition in A (in red ink)
113	cl 2	buen forkortet; i A fortsætter den til slutningen af t. 114, men har ingen endepunkt i t. 115 (efter bladvending i A), hvor ny bue begynder	113	cl 2	slur shortened; in A it continues throughout b. 114, but has no end point in b. 115 (after page turn in A) where a new slur begins
	S	<i>molto</i> overstreget, antagelig sekundært; retelsen ikke taget til følge		S	<i>molto</i> crossed out, probably secondarily; correction not adopted here
114	fag 1	buen fortsætter til taktstregen, men har ingen endepunkt i t. 115 (efter bladvending i A), justeret i analogi med fag 2	114	fag 1	slur continues until the bar line, but has no end point in b. 115 (after page turn in A); adjusted by analogy with fag 2
115	vl I	node 8: * tilføjet med blyant i A; udeladt	115	vl I	note 8: * in pencil in A; suppressed
121	-	"poco slentando" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?), senere forsøgt udraderet; udeladt	121	-	"poco slentando" added in blue crayon in A by conductor (Louis Glass?), but later an attempt has been made to erase it; suppressed here
127	cl 2	node 4: opr. * overstreget med blæk; retelsen taget til følge (notationsfejl)	127	cl 2	note 4: orig. * crossed out in ink; correction adopted here (notational error)
	vla	node 2: stacc. tilføjet iht. D		vla	note 2: stacc. supplied in accordance with D
131-133	fag, cor 1-2	◁▷ tilføjet iht. D	131-133	fag, cor 1-2	◁▷ supplied in accordance with D
132	cor 1	<i>mp</i> tilføjet iht. D	132	cor 1	<i>mp</i> supplied in accordance with D
134	-	<i>Più con moto</i> sekundært rettet til <i>Moderato poco animato</i> ♩ = 69; <i>tempo primo</i> tilføjet iht. D; angivelsen (♩-♩) er overstreget med blæk og udeladt, jfr. note til t. 1	134	-	<i>Più con moto</i> secondarily corrected to <i>Moderato poco animato</i> ♩ = 69; <i>tempo primo</i> supplied in accordance with D; the indication (♩-♩) has been crossed out in ink and is suppressed here, cf. note to b. 1
135-145		t. 135-137 i A delvis i afskrift efter t. 2-4 og t. 138-145 i afskrift efter t. 5-12; i udgaven er t. 138-145 en kopi af t. 5-12	135-145		t. 135-137 are partly a copy of bb. 2-4, and bb. 138-145 a copy of bb. 5-12; in the edition bb. 138-145 replicate bb. 5-12
146	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1; <i>Animato</i> tilføjet redaktionelt i analogi med t. 13	146	-	(♩-♩) crossed out with blue crayon; suppressed here, cf. note to b. 1; <i>Animato</i> supplied editorially by analogy with b. 13
	vl I	node 12: ‡ tilføjet af udgiveren		vl I	note 12: ‡ supplied editorially
148	-	"Animato" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt (jfr. redaktionel tilføjelse t. 146)	148	-	"Animato" added in blue crayon in A by conductor (Louis Glass?); suppressed here (cf. editorial addition at b. 146)
148-150	S	sekundære blyantsrettelser i tekst og noder ignoreret	148-150	S	secondary pencilled corrections in text and music ignored
150	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1	150	-	(♩-♩) crossed out with blue crayon; suppressed here, cf. note to b. 1
151	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1	151	-	(♩-♩) crossed out with blue crayon; suppressed here, cf. note to b. 1
	cor 1	◁▷ tilføjet iht. D		cor 1	◁▷ supplied in accordance with D
	vl I, II	node 3 og 12: 0 tilføjet iht. D		vl I, II	notes 3 and 12: 0 supplied in accordance with D
152	vl I, II	node 7 og 12: 0 tilføjet iht. D (redaktionelt tilføjet node 2 i analogi hermed)	152	vl I, II	notes 7 and 12: 0 supplied in accordance with D (and note 2 editorially supplied by analogy)
153	cor 1	◁▷ justeret iht. D	153	cor 1	◁▷ adjusted in accordance with D
154	cor 1	▷ tilføjet iht. D	154	cor 1	▷ supplied in accordance with D
	vl I, II	node 3: 0 tilføjet iht. D		vl I, II	note 3: 0 supplied in accordance with D
155	-	"tranq[ui]llo" tilføjet i A med blyant og blå farvestift; uidentificeret hånd (Louis Glass?); udeladt	155	-	"tranq[ui]llo" added in A in pencil and blue crayon by an unidentif. hand (Louis Glass?); suppressed

155	vl I, II, vla	node 1: marc. tilføjet iht. D (<i>fz</i>)	155	vl I, II, vla	note 1: marc. supplied in accordance with D (<i>fz</i>)
155-156	cor 1, S	◀▶ tilføjet iht. D	155-156	cor 1, S	◀▶ supplied in accordance with D
155-157	cl 1, fag 1, cor, trb 3, S, vl II, vla	sekundære blæk- og blyantsrettelser ignoreret	155-157	cl 1, fag 1, cor, trb 3, S, vl II, vla	secondary ink and pen corrections ignored
156	cor 4	▶ tilføjet iht. D	156	cor 4	▶ supplied in accordance with D
156-157	str	komplettering af ▶▶ til dels iht. D	156-157	str	◀▶ supplemented, partly in accordance with D
157	cl 1	◀▶ tilføjet iht. D	157	cl 1	◀▶ supplied in accordance with D
158	fl 1, ob 1, fag 1, vl I, II, vla	sekundære blyantsrettelser og -tilføjelser ignoreret	158	fl 1, ob 1, fag 1, vl I, II, vla	secondary corrections and additions in pencil ignored
	cor 2	<i>mf</i> tilføjet iht. D node 3-4: portamento tilføjet iht. D		cor 2	<i>mf</i> supplied in accordance with D notes 3-4: portamento supplied in accordance with D
158-159	S	sekundær tekstændring med blæk ignoreret	158-159	S	secondary text alteration in ink ignored
159	cl 1, fag, vlc	bue uden endepunkt erstattet af <i>ten.</i> ; RLs 'tenuto-buer' (jfr. note til dirigenten, partituret s. 14) efterfølges normalt af en pause og synes ikke at have relevans, når der, som i dette tilfælde, følger en node efter <i>sf</i> tilføjet iht. D	159	cl 1, fag, vlc	slur without end point replaced by <i>ten.</i> ; RLs 'tenuto-slurs' (see note to the conductor, score p. 14) normally precede a rest and do not seem to be relevant when, as in this case, a note follows
	cor 2	<i>f sempre</i> ændret til <i>f</i>		cor 2	<i>sf</i> supplied in accordance with D
161	ob, cl	node 1: marc. udeladt iht. D og i analogi med cor 1-2	161	ob, cl	<i>f sempre</i> altered to <i>f</i>
163	fag	node 2: marc. tilføjet iht. D (<i>fz</i>) og i analogi med resten af orkestret	163	fag	note 1: marc. suppressed in accordance with D and by analogy with cor 1-2 note 2: marc. supplied in accordance with D (<i>fz</i>) and by analogy with rest of orchestra
	S	sekundære blyantsrettelser ignoreret		S	secondary pencilled corrections ignored
164	-	(♯ - ♯) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1	164	-	(♯ - ♯) crossed out with blue crayon; suppressed, cf. note to b. 1
164-185	piatti, triang.	stemmerne tilføjet tidligt med blæk i A (ca. 1919?); sekundær udstregning t. 164-167 ignoreret ligesom følgende samtidige bemærkning: <i>NB Peatti [sic] og [sic] Triangel wird ausgelassen.</i>	164-185	piatti, triang.	parts added early on (c1919?) in ink in A; secondary deletion of bb. 164-167 ignored here, together with the following contemporaneous annotation: <i>NB Peatti [sic] og [sic] Triangel wird ausgelassen.</i>
166	vl I, II	node 1: dobbeltgrebsangivelse i vl I tilføjet iht. D (i vl II tilføjet redaktionelt i analogi hermed)	166	vl I, II	note 1: double-stop sign in vl I supplied in accordance with D (and supplied editorially by analogy in vl II)
170	vl I	bue node 1-6 ændret til node 2-6 og stacc. tilføjet node 1 i analogi med vl II	170	vl I	slur notes 1-6 emended to notes 2-6, and stacc. supplied on note 1, by analogy with vl II
	vl I, II	node 5, 8, 11: 0 tilføjet iht. D		vl I, II	notes 5, 8, 11: 0 supplied in accordance with D
175	-	"Vivace" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt	175	-	"Vivace" added in blue crayon in A by conductor (Louis Glass?); suppressed here
184	tutti	tidlige noderrettelser (1920?) og tilføjelse af <i>ritard.</i> i taktens sidste halvdel taget til følge	184	tutti	early (1920?) corrections of notes and addition of <i>ritard.</i> in last half of bar adopted here

Bendt Viinholt Nielsen, rev. august 2010

Bendt Viinholt Nielsen, rev. August 2010